

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

BEZPEČNOST DĚTÍ A NOVÁ MÉDIA

Autor práce: Angelika Rottová

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné zprávě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Bc. Josef Kříha

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce panu Mgr. Bc. Josefu Kříhovi, za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Děkuji také členům mé rodiny, především, Tobě Kristýnko, a mým nejbližším, za podporu, kterou mi byli a jsou.

Abstrakt

ROTTOVÁ, Angelika. *Bezpečnost dětí a nová média: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2016. 61 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Bc. Josef Kříha

Klíčová slova: děti, mladiství, bezpečnost, nová média, kyberkriminalita, kybernetická kriminalita, internet, kyberšikana, kyberstalking

Bakalářská práce (dále jen „práce“) v širším aspektu představuje odbornou analýzu bezpečnostních rizik a nástrah nových médií, přičemž v tomto případě cílí především na generaci „nezletilých“ do 15 let. Věcná část práce rovněž analyzuje a syntetizuje dostupné zdroje věnující se zvolenému tématu. Formou užšího teoreticko-komparativního vhledu práce poukazuje k zájmově vybranému druhu kriminality, tj. takzvané kybernetické kriminality ve spojitosti s výše uvedenou cílovou skupinou. Teoretická část práce je obohacena o kvantitativní výzkumné šetření, které bylo pro potřeby této práce učiněno na zvolených základních školách v příbramském regionu.

Abstrakt

ROTTOVÁ, Angelika. *Children's Safety and New Media: Bachelor thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2016. 61 p. Supervisor: Mgr. Bc. Josef Kříha

Key words: kids, children, security, new media, cybercrime, Internet cyberbullying, cyberstalking

This bachelor thesis (the Work) is an expert analysis of security risks and pitfalls of the latest media, which mainly targets the generation of minors under 15 years of age. The Work, which has utilized both theoretical and comparative methods refers to a theory regarding cyber crime involving the above target group, and additional analysis of selected thematic sources. Because it is a primary focus on Czech environment, the theoretical part is enriched by applied research technique, ie. quantitative research that was needed for the work done on the selected primary schools in Příbram region.

Obsah

Úvod	8
1 Cíl a metodika bakalářské práce	8
1.1 Struktura práce.....	9
1.2 Zdroje	9
2 Terminologie.....	10
2.1 Nová média	10
2.1.1 Stručný vývoj	10
2.1.2 Internet	11
2.1.3 Sociální sítě/SNS (Social Network Sites)	13
2.2 Kyberprostor/Cyberspace.....	15
2.3 Kybernetická kriminalita/Cybercrime	16
3 Druhy internetové kriminality páchané na dětech	18
3.1 Kyberšikana/Cyberbullying	19
3.1.1 Specifika.....	19
3.1.2 Projevy kyberšikany	21
3.1.3 Kyberšikana v hranicích České republiky	22
3.1.4 Vybrané výzkumy.....	23
3.2 Kyberkrášení/Kybergrooming.....	24
3.2.1 Výskyt.....	25
3.2.2 Specifika – průběh kybergroomingu	25
3.2.3 Kybergroomer a oběť.....	26
3.2.4 Kybergrooming v ČR.....	28
3.3 Lov, pronásledování/Kyberstalking.....	28
3.3.1 Výskyt.....	29
3.3.2 Specifika.....	29
3.4 Sextování/Sexting.....	30

3.4.1	Výskyt.....	30
3.4.2	Specifika.....	31
3.4.3	Motivace pro sexting	32
4	Výzkumné šetření.....	32
4.1	Druh výzkumu	32
4.1.1	Empirický.....	33
4.1.2	Kvantitativní.....	33
4.1.3	Dotazníkový, diagnostický.....	34
4.1.4	Extensivní, explorační	34
4.2	Cíl výzkumu	34
4.3	Výzkumné otázky	35
4.4	Dotazník.....	36
4.4.1	Členění dotazníku	37
4.4.2	Forma otázek.....	38
4.5	Vzorek.....	39
4.6	Sběr dat	39
5	Analýza dat – empirická část.....	40
5.1	Základní údaje o respondentech	40
5.2	Internet, sociální sítě a respondenti	41
5.3	Bezpečnost dětí na internetu	42
	Závěr	45
	Seznam použitých zdrojů.....	49
	Přílohy	56
	Seznam obrazových příloh.....	56

Úvod

V současné době, zejména díky/kvůli vývoji moderních technologií a komunikačních prostředků svět dostává zcela nové rozměry. Nejenže se propojují dříve nespojitelné země, kultury či ostatní sféry, ale umožňují lidem nové seberealizace a možnosti komunikace. Realizace nemusí být vždy pozitivního charakteru, naopak s rozvojem moderních technologií dochází i k rozvoji pole pro páčání kriminality. Technologie se svou modernizací stávají čím dál tím hůře kontrolovatelné, čehož mnohdy zneužívají pachatelé trestních činů a to i ti, kteří by si to v tom reálném světě nedovolili. O to hůře, že technika a komunikace ve virtuálním světě je doménou hlavně mladých lidí, mnohdy mladších než by bylo vhodné. Tito mladí lidé, přičemž na tomto místě hovoříme o dětech do 15 let a patnáctiletých mladistvých,¹ se stávají úmyslnými i neúmyslnými pachateli trestné činnosti, nebo té činnosti, kterou bychom mohli hodnotit jako trestnou, i přestože ji náš trestní systém v tuto chvíli zatím ještě nedokáže pojmenovat.²

Tato práce se věnuje problematice kybernetické kriminality, a to ve spojení s generací dětí a mladistvých do 15 let (včetně). Zaobírá se jednak teoretickou stránkou, ale zároveň přináší i poznatky z vlastního výzkumu.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

V našem prostředí je relativně velké množství literatury, serverů a portálů, které se tématu kybernetičtá³ věnují. K dispozici je však většinou pouze obecný pohled na kybernetickou kriminalitu a děti v kontextu České republiky, nebo zahraničí, případně se odborníci věnují pouze vybraným regionům v republice. Právě to mě inspirovalo k tomu, abych zvolila konkrétní region k hlubšímu prozkoumání. Zaměřila jsem se na příbramský okres ve Středočeském kraji, v němž obdobný výzkum doposud neproběhl. Pro výzkum byly stanoveny následující hypotézy, přičemž cílem práce bylo jejich vyvrácení, nebo potvrzení:

¹ Není-li v následujícím textu uvedeno jinak, pojmem „děti a mladiství,“ myslíme děti a mladiství ve věku od 9 do 15 let (včetně).

² Bližší specifikace mladistvého z hlediska českého zákonodárství je možno nalézt například zde: Předpis č. 218/2003 Sb. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže.

³ Tento pojem je v práci využíván jakožto synonymní k výrazu kybernetická kriminalita nebo také kyberkriminalita. Všechny uvedené pojmy, které se v českém odborném prostředí užívají, odkazují tedy k témuž významu, a ve stejném smyslu jsou užívány i v této práci. Jejich variabilita je zde zachována především kvůli stylistické stránce obsahu práce.

1. Nezletilí do 15 let trvale žijící ve městě jsou častějšími oběťmi kybernetické kriminality než nezletilí do 15 let trvale žijící na vesnici.
2. Na internetu tráví nezletilé dívky do 15 let více času než nezletilí chlapci do 15 let, z toho důvodu jsou častějšími strůjci i oběťmi kyberšikany.
3. Většina nezletilých osob - mladších třinácti let má účet na Facebooku.
4. Nezletilci do 15 let nemají dostatek informací o bezpečném užívání internetu.

1.1 Struktura práce

Práce je rozdělena do čtyř hlavních kapitol a to do dvou teoretických, jedné kompilačně analytické a jedné empirické.

První kapitola se věnuje terminologii spojené s kybernetickou kriminalitou. Pokouší se vymezit obecnější pojmy jako je samotná kybernetická kriminalita, kyberprostor, sociální sítě a podobně.

Následující hlavní kapitola se již zaměřuje na specifitější oblast, a to na spojení kybernetické kriminality a nezletilých do 15 let. Snaží se osvětlit jevy, které bychom mohli pod tento druh kriminality řadit a zároveň se věnuje jejich projevu a výskytu.

Třetí hlavní kapitola se již soustředí na další teoretickou část týkající se dotazníkového šetření, které bylo pro účely této práce realizováno.

Poslední hlavní kapitola se následně věnuje konkrétním výsledkům, které z dotazníkového šetření vyplynuly.

1.2 Zdroje

Jak již bylo nastíněno, o kybernetické kriminalitě jakožto o aktuálním fenoménu⁴ dnešní doby bylo publikováno již mnoho prací, které se staly základním pilířem této stati. Zvoleny byly primárně zdroje v českém jazyce, jelikož se práce zaměřuje na situaci v hranicích České republiky, respektive ve zvoleném regionu. V případech zejména v teoretické části byly jako doplňující využity cizojazyčné zdroje.

Vzhledem k tomu, že se zabýváme otázkou spojenou s internetem, byly čteně využity i elektronické zdroje, které dokážou v tomto případě přinášet aktuálnější informace a spíše než tištěná literatura stíhat rychlý trend a variabilitu kybernetické kriminality.

⁴ Fenomén v této souvislosti nemůžeme vnímat v pozitivním slova smyslu.

Pro zajištění co možná největší serióznosti bylo pro sepsání této práce využito celkem 70 zdrojů, jedná se o součet otištěných publikací i elektronických zdrojů.

2 Terminologie

2.1 Nová média

Termín médium může být nositelem mnoha významů, jeho výklad může být velice bohatý v závislosti na konkrétním oboru či oblasti. V nejširším slova smyslu se jedná o prostředek komunikace spojující dvě a více stran, resp. zprostředkovatel.⁵ Jako médium tak můžeme například označit minci, nebo třeba automobil, nicméně v současné době se médiem nejen v oborech typu sociální, mezilidské komunikace, ale i u široké veřejnosti chápe primárně tisk, rádio, televize a internet. Vyjmenované oblasti pak rovněž označujeme jako nová média, nebo také masmédia (*massmedia*),⁶ a to díky tomu, že cílí na nesourodé, vnitřně diverzifikované a tedy i široké/masové publikum.

2.1.1 Stručný vývoj

V 19. století došlo k rozmachu masového tisku.⁷ Ve 30. letech 20. století scénu ovládl rozhlas, první jeho úspěch ve Spojených státech amerických byl zaznamenán již v roce 1906, v Evropě však pravidelné vysílání začalo až po první světové válce, v tehdejší Československu v roce 1923.⁸ Před druhou světovou válkou postupně v tomto kontextu vedoucí roli přebrala televize. Zatímco v tehdejší Sovětském svazu, Spojených státech amerických či Francii a Německu začalo televizní vysílání již před druhou světovou válkou, v Praze bylo vysílání spuštěno roku 1953. Televize byla následně od 70. let postupně nahrazována internetem, který zůstává v popředí do dnešní doby a je nejsilnějším novým médiem. Z tohoto důvodu je práce zaměřena právě na něj. Vznik internetu je spojen se studenou válkou (1947 - 1991). Internet vznikl v 70. letech ve Spojených státech amerických,⁹ nicméně všeobecně známým a užívaným se stal až

⁵ Pojem médium pochází z latinského *medium*, které může být přeloženo jako prostředek, či zprostředkovatel. (Medium, 2015. *Oxford Dictionaries*. 2015.)

⁶ Ku příkladu online slovník cizích slov mezi významy, či synonyma pojmu médium zahrnuje přímo již i *masové sdělovací prostředky (tištěné i elektronické)*. (Médium, 2012. *Slovník cizích slov*. 2012.)

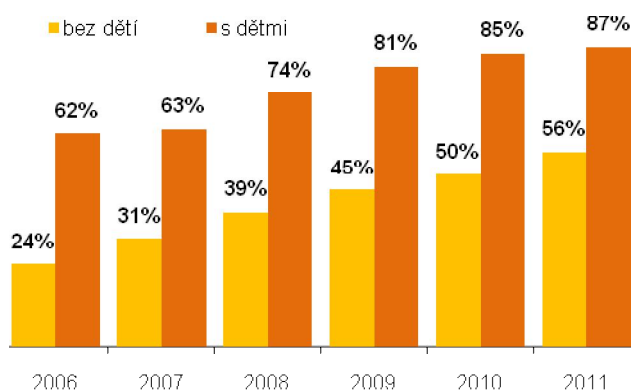
⁷ V roce 1830 se začal vydávat tzv. *Penny Press*, tedy noviny, které vycházely v pravidelných intervalech, většinou denně a jejich pořizovací cena měla hodnotu několika halířů. Z toho důvodu se pro ně vžil název i *Šestákové noviny*. Příkladem může být New York Sun. (The Penny Press, 2010. *A Brief History of America*. 2010.)

⁸ Vývoj médií od knihtisku po internet, 2015. *Mediagram*. 2015.

⁹ Na konci 60. let vznikl experimentální projekt ARPANET, který prvotně sloužil bezpečnostním účelům. Umožňoval rychlou komunikaci mezi armádou, národní obranou, univerzitními laboratořemi, které se

v 90. letech.¹⁰ V České republice se počátky internetu kladou rovněž do roku 1990, v listopadu 1991 se uskutečnily první pokusy o neoficiální připojení k internetu, oficiální je pak datováno o rok později.¹¹ Počet uživatelů internetu stoupá každým rokem. Statistiky ukazují, že na počátku roku 2015 se z celosvětového hlediska počet uživatelů internetu zastavil před rekordní hranicí sedmi miliónů uživatelů.¹² Dle údajů uvedených v průzkumech Českého statistického úřadu (ČSÚ) je velice znatelný nárůst připojení internetu v domácnostech, jejichž členy tvoří i děti a mladí lidé do 26 let. U nich připojení k internetu meziročně stoupá přibližně o třetinu. Z příloženého grafu vyplývá, že v roce 2008 se jednalo o 74 % domácností, v roce 2011 pak 87 %.¹³ V roce 2014 se dle stejného zdroje připojovalo k internetu 93 % domácností s dětmi.¹⁴

1 Domácnosti s dětmi a s připojením k internetu v České republice mezi roky 2006 a 2011

2.1.2 Internet

Jak uvádí Lenka Hulanová *...internet je místem, kde se lidé chovají jinak než v reálném životě, což může mít pozitivní i negativní důsledky. Internet ovlivňuje svět, hraje roli v jakékoli lidské aktivitě.*¹⁵ Internet má pro lidskou společnost výrazné přínosy, umožňuje nejen zmíněnou rychlou a bezproblémovou komunikaci, ale rovněž nabízí i užitečné informace, naučné stránky, prostor pro sdílení svých zálib apod. Jeho zápory jsou však rovněž výrazné. Zjednodušeně řečeno, vzhledem k vlastnímu širokému

zabývaly armádním výzkumem, a to bez nutnosti lidské kontroly. Více viz: HULANOVÁ, L. 2012, s. 17-19.

¹⁰ DENNIS, M., A. 2015. *Britannica*. 2015.

¹¹ CHLAD, R. 2000. *Muni*. 2000.

¹² V roce 2014 činil počet uživatelů internetu v rámci České republiky přibližně 6 780 000, v roce 2015 pak 7 010 000. Jedná se o 67 % české populace, resp. 75 % pokud uvážíme, že lidí, kteří mohou užívat internet, není 10 500 000, ale 9 400 000. (Více viz: GEMIUS, 2015. *NetMonitor*. 27.2.2015.; Audit návštěvnosti internetu, 2015. *NetMonitor*. 2015.)

¹³ Informační společnost v číslech 2011, 2011. *Český statistický úřad*. 2011.

¹⁴ Informační společnost v číslech 2014, 2014. *Český statistický úřad*. 2014.

¹⁵ HULANOVÁ, L. 2012, s. 21.

záběru a anonymitě je lehce zneužitelný například lidmi, kteří inklinují k asociálnímu chování.¹⁶

V současné době je pro mladší generace práce spojená s internetem přirozenější než pro generace starší, děti tak v této oblasti svými znalostmi předčí své rodiče i učitele, kteří se nezabývají oborem nových médií. Mezi dětmi a mladistvými ve věku 9 až 16 let je 90 % uživatelů internetu.¹⁷ Stává se běžnější, že pro malé děti není atraktivní pastelka, nýbrž počítačová myš, proto je pak oproti jejich rodičům pro ně snazší přijmout nová média, moderní technologie a naučit se s nimi zcela automaticky pracovat.¹⁸ Jednotlivé generace pak mnohdy převážně inklinují k užívání odlišných nových médií, tedy mladší lidé se běžně uchylují k počítačům, zatímco jejich prarodiče zůstávají u televizních obrazovek či u tištěných médií. Děti využívají internet nejen k učení, ale hlavně i pro zábavu. Ta může skrývat například hraní her, ale třeba i aktivitu na sociálních sítích, přičemž rodiče ve virtuálním prostředí ztrácí kontrolu nad pohybem a aktivitami svých dětí. Vývoj dítěte, jenž je spojen s digitálními médii, je narušen.¹⁹ Internet působí nejen na rozhodování, postoje, chování, emoce svých uživatelů, rovněž i čas strávený na internetu pak ovlivňuje intenzitu jeho vlivu na daného jedince.

Internet podporuje globalizaci, i díky němu je možné překonávat v jistém smyslu bez větších obtíží hranice, a to nejen národnostních států, ale i společenské či kulturní. Internet rovněž poskytuje svým uživatelům bezpečné zázemí, což vede k tomu, že překonávají ostych, získávají pocit neodhalitelnosti a mnohdy nachází ztracené sebevědomí a uchylují se k činům, které jsou v „reálném“ světě trestné a zakázané.²⁰ Internet mění do jisté míry zvyklosti, komunikace tzv. *face to face*²¹ je nahrazena chatováním a online komunikací,²² která je rychlejší, levnější a všeobecně jednodušší, na stranu druhou však transformuje oblast vzdělávání, obchodu, politiky, ale i dalších společenských sfér. V rámci kybernetické kriminality má tato komunikace však také

¹⁶ HULANOVÁ, L. 2012, s. 30.

¹⁷ VICHTERA, P. 2011, s. 94.

¹⁸ HULANOVÁ, L. 2012, s. 13-14.

¹⁹ Vývoj dítěte by měl v ideálním případě spojovat motorické, jazykové a sociální dovednosti, také vývoj kognice, inteligence, logického myšlení a osobnosti. (Více viz: HULANOVÁ, L. 2012, s. 14.)

²⁰ HULANOVÁ, L. 2012, s. 32.

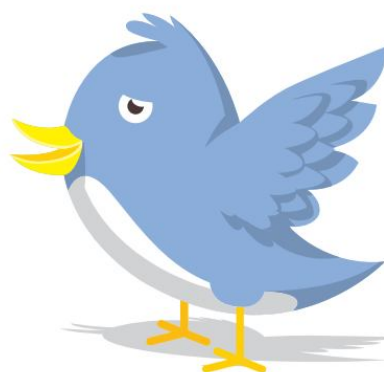
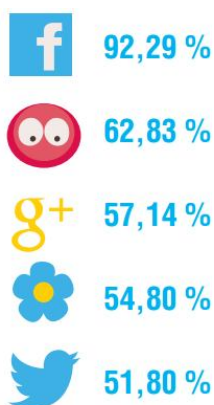
²¹ V českém prostředí známé jako slovní spojení *tváří v tvář*.

²² Nejběžnějším způsobem komunikace na internetu je psaný projev. S ním může být spojena „neosobnost“, lidé mohou bez větších obtíží měnit vlastní identitu za jinou, mohou něco psát a něco jiného cítit, bez toho aniž by se odhalily jejich grimasy, nebo se mohou stát jen jakýmsi anonymním pozorovatelem. Online komunikace je pak ve virtuálním prostoru většinou trvale uložena, je dohledatelná. Oproti *face to face* komunikaci nabízí i možnost časové prodlevy, respondent může odpovědět v okamžiku, kdy má čas, nebo kdy si odpověď dostatečně promyslí. Z online komunikace je možné bez obtíží úteci apod. (Více viz: HULANOVÁ, L. 2012, s. 28-31.)

přenos informací.²⁸ Navzdory svým přínosům společnosti mají sociální sítě i řadu negativ. Jsou vhodným prostředím, kde může docházet ke kybernetické kriminalitě. V tomto prostředí má kybernetická kriminalita nejčastěji podobu zveřejňování nepravdivých informací o druhé osobě, zesměšnění sociálního stavu rodiny oběti, vytváření tzv. srovnávacích aplikací s cílem zcela snížit sebevědomí daného jedince, komentování fotografií oběti s cílem degradovat ji a ponížit, zveřejňování nelichotivých, nebo urážlivých fotografií a videí.²⁹

V České republice mají dle studie EU Kids Online profil alespoň na jedné ze sociálních sítí ¾ dětí ve věku od 9 do 16 let.³⁰ Z průzkumu v roce 2013, který iniciovalo České zdravotnické fórum, vyplynulo, že pravidelným uživatelem alespoň jedné sociální sítě je 40 % chlapců a 65 % dívek ve věku 10 let.³¹ Facebook patří mezi nejoblíbenější, podmínkou pro založení účtu je emailová adresa a od roku 2006 také věk nad 13 let.³² V oblíbenosti následuje server Lidé.cz, Libimseti.cz, Badoo.cz či například Google Aplikace a Twitter, kde nejpočetnější skupina uživatelů je tvořena mladistvými od 12 do 19 let. České děti mají účty i na sociální síti YouTube, dle výzkumu z roku 2013 jich na tomto serveru má účet přibližně 58 %, dále také na Rajče.net, kde je zaregistrováno zhruba 11 % dětí.³³

3 Údaje vyplývající z výzkumu z roku 2013. Mezi sociální sítě, jež jsou v podvědomí českých dětí, patří jednoznačně (postupně: Facebook, Lide.cz, GoogleApps, Spoluzaci.cz, Twitter):

34

²⁸ HANUSOVÁ, H. 2012, s. 25.

²⁹ HANUSOVÁ, H. 2012, s. 25-26.

³⁰ Téměř tři čtvrtiny českých dětí mají profil na sociálních sítích, 2009. *Česká televize*. 2009.

³¹ Výzkum životního stylu žáků, 2013. *České zdravotnické fórum*. 2013.

³² Ovšem neprobíhá žádné ověření věku, účet si tak může založit i osoba mladší s vymyšleným rokem narození.

³³ Detailnější popis aktivit a možností (nejen) dětí a mládeže na sociálních sítích nabízí například práce: ŠEVČÍKOVÁ, A. a kol. 2013.; HANUSOVÁ, H. 2012.

³⁴ Téma sexting, 2013. *Výzkum rizikového chování českých dětí v prostředí internetu 2013*, 2013.

2.2 Kyberprostor/Cyberspace³⁵

Pojem kyberprostor není samovystvětlující a ani mezi odborníky nepanuje konsenzus na jeho jednotnou definici. Kyberprostor je velice široký pojem, přičemž jistou roli v tomto ohledu hraje i jeho nadoborovost. Do jisté míry jiná definice tak může být použita v případě historie, práva, techniky ad.

Pojem kyberprostor jako první zpopularizoval William Gibson (*1948), a to ve své novele *Neuromancer*.³⁶ Gibson ovšem ve své době z pochopitelných důvodů chápal kyberprostor poněkud odlišně, než jak je vnímán dnes. V jeho podání působí až „sci-fi dojem“ a z moderního pohledu může být rovněž označen za archaický. Technologie se neustále zdokonalují a tím posouvají nejen znalosti, ale i možnosti světa dopředu. Je tedy zapotřebí jiného, aktuálnějšího vysvětlení pro sledovaný termín.

Kyberprostor, neboli v terminologii například Rudolfa Kohoutka virtuální prostor, má v dnešním světě velice významnou roli, reguluje, zajišťuje mnoho životních potřeb jedinců, organizací i nadnárodních celků, je však velice obtížné nalézt pro něj univerzální definici. Je popisován tedy jako virtuální prostředí, vytvořené prostřednictvím moderních technologií.³⁷ Podle anglického online slovníku Collins se jedná o data uložená v počítači, nebo v síti, která jsou zastoupená trojrozměrným modelem, jehož prostřednictvím se může uživatel v kyberprostoru pohybovat.³⁸ Slovník Cambridge uvádí, že se jedná o imaginární, nelimitovaný prostor, kde se lidé mohou setkávat a vyhledávat informace.³⁹ John Barlow považuje za kyberprostor *...všechny existující počítačové sítě a vlastně veškeré telekomunikační sítě*.⁴⁰ Podle Michaely Stonové se jedná o prostředí, v němž informace vznikají, zpracovávají se, ukládají a šíří, a to pomocí elektromagnetického vlnění.⁴¹ Například dle pohledu Šámala, který je možné nalézt např. v Trestním zákoníku, je kyberprostor viděn jako... *nové sociálně interaktivní prostředí, jehož specifikum spočívá především v neexistenci časových a prostorových bariér, mnohonásobné konektivité, anonymitě a možnostech změny on-*

³⁵ Vzhledem k tomu, že i v českém prostředí se anglické výrazy často využívají, doplňují v práci český ekvivalent.

³⁶ Uvedl...*Konsenzuální halucinace každý den prožívaná miliardami oprávněných operátorů všech národů, dětmi, které se učí základy matematiky... Grafická reprezentace dat abstrahovaných z bank všech počítačů lidského systému. Nemyslitelná komplexnost. Linie světla seřazené v neprostoru myslí, shluky a souhvězdí dat. Jako světla města...* (STONOVÁ, M., 2011, s. 1.)

³⁷ STONOVÁ, M. 2011, s. 1.

³⁸ Cyberspace, 2015. *Collins Dictionary*. 2015.

³⁹ Cyberspace, 2014. *Cambridge Dictionary*. 2014.

⁴⁰ Hospodářská a sociální rada, *Pražský model spojených národů*, 2010/2011, s. 2.

⁴¹ STONOVÁ, M. 2011, s. 2.

*line identity, což vytváří nové formy a zákonitosti závadného jednání, které jsou kvalitativně odlišné od jiných druhů kriminality...*⁴²

Lenka Hulanová pak kyberprostor vnímá jako *...prostor, který se nám otevírá ve chvíli, kdy pomocí internetových sítí vstupujeme do online prostředí.*⁴³ Kyberprostor lidem nabízí možnost vzdát se do libovolné míry vlastní identity a činit, nebo sympatizovat s věcmi, které jsou v reálném světě společností tabuizované (pornografie), trestné (násilné počítačové hry) nebo nemožné (animované filmy).⁴⁴

2.3 Kybernetická kriminalita/Cybercrime

Virtuální svět umožňuje neomezené sdílení dat, rychlý přístup k informacím ad. V jeho rámci však rovněž může (ale nemusí) docházet k páčání trestných činů, tedy ke kriminalitě, která je kvůli prostředí, v němž vzniká, nazývána jako kybernalita, nebo také internetová či kybernetická kriminalita. Jedná se o fenomén moderní doby, který je jedním z negativních důsledků globalizace. Díky vyspělým technologiím, které umožňují mimo jiné i rychlý přenos informací, můžeme tento fenomén označit prefixem „trans“. Kriminalita ve virtuálním světě může být páčána jedincem nebo skupinou, jejíž členové nikdy nepřišli do vzájemného fyzického kontaktu, navíc nejsou omezeni ani hranicemi národních států. Kriminalita tak například může být činěna z místa A, ale cílena na místo B, bez toho aniž by se pachatel musel fyzicky přesouvat.

Obdobně jako v případě kyberprostoru ani kybernetická kriminalita nemá univerzální definici. Hlavním faktorem, který má na tento fakt vliv, je neustálý vývoj nejen v oblasti moderních technologií.⁴⁵ Přičemž nedochází jen k modernizaci kyberprostoru, a tedy i s ním spojené kriminality, ale i samotného uživatele, který bývá obětí, nebo pachatelem. Obecně bychom mohli kybernetickou kriminalitu definovat jako... *kriminalitu, namířenou přímo proti počítačům, jejich hardwaru, softwaru, datům, ale i samotným uživatelům apod., nebo jako kriminalitu, ve které vystupuje počítač či počítačová síť pouze jako nástroj pro páčání trestného činu...*⁴⁶ Kybernalita

⁴² BARTŮNĚK, J. 2014, s. 4.

⁴³ HULANOVÁ, L. 2012, s. 27.

⁴⁴ HULANOVÁ, L. 2012, s. 29.

⁴⁵ Tzv. Mooreův zákon z roku 1956 hovoří o tom, že během každého roku a půl dojde ke zdvojnásobení mikroprocesoru za stejnou cenu nebo ekvivalentně pokles ceny na polovinu při nezměněném výkonu. Více viz např.: PAUKERTOVÁ, V. 2006.

⁴⁶ Hospodářská a sociální rada. *Pražský model spojených národů*, 2010/2011, s. 2.

tedy není jen soustředěna na počítače, nýbrž ke všem informačním a komunikačním zařízením.⁴⁷

Široce řečeno se tento interdisciplinární obor zabývá ilegálními aktivitami, které jsou způsobené v kyberprostoru prostřednictvím počítačové technologie. Například oficiální dokument vyvěšený na internetových stránkách Ministerstva vnitra České republiky je definice následující:

*Trestná činnost, v níž figuruje určitým způsobem počítač jako souhrn technického a programového vybavení (včetně dat), nebo pouze některá z jeho komponent, případně větší množství počítačů samostatných nebo propojených do počítačové sítě, a to buď jako předmět zájmu této trestné činnosti (s výjimkou té trestné činnosti, jejímž předmětem jsou popsána zařízení jako věci movité) nebo jako prostředí (objekt) nebo jako nástroj trestné činnosti. Často se pojem počítačová kriminalita používá i pro tradiční formy kriminality, u níž byly počítače nebo počítačové sítě použity, aby ji usnadnily. Určujícím operacionálním elementem je přitom vždy způsob zneužití výpočetní techniky, vzhledem k jejím specifickým vlastnostem a dominantnímu postavení mezi věcnými komponentami způsobu páchaní konkrétního trestného činu.*⁴⁸

Podle Michaely Stonové můžeme říci, že kyberprostor a kybernetická kriminalita mohou být ve třech různých vztazích. Může se jednat o kriminalitu páchanou v souvislosti s kyberprostorem, nebo o kriminalitu poškozující kyberprostor, nebo kriminalitu páchanou za pomoci kyberprostoru.⁴⁹ Vznikají také nejasnosti v kategorizování jednotlivých zločinů. Mnohdy se do nich řadí i takové, které nezahrnují jen počítačové sítě, ale i procesy v mobilních zařízeních, odcizení identit, skimmingu, kardingu, sparingu ad. Kybernetiku můžeme hodnotit podle motivu, který vedl pachatele k trestnému činu, podle trestu nebo například podle role, kterou ve zločinu má výpočetní technika apod.⁵⁰

Internetovou kriminalitu bychom jednoduše označili jako trestnou činnost, kde *...je síťové připojení nástrojem, cílem nebo místem trestného činu.*⁵¹ Jedná se o širokou škálu trestných činů, mezi nimiž by se dala vyčlenit kriminalita páchaná na dětech.

⁴⁷ POŽÁR, J., KALAMÁR, Š. 2011, s. 8-9.

⁴⁸ Základní definice, vztahující se k tématu kybernetické bezpečnosti, *Ministerstvo vnitra*, 2009, s. 1.

⁴⁹ Více o jednotlivých podkategoriích viz STONOVÁ M. 2011.

⁵⁰ JIROVSKÝ, V. 2007, s. 20.

⁵¹ HULANOVÁ, L. 2012, s. 34.

Evropská Unie vypracovala studii, kde bylo zjištěno, že Česká republika společně s Estonskem, Švédskem a Litvou patří k zemím, kde jsou děti nejvíce ohroženy rizikovým obsahem internetu. Nezbytnost programů a projektů, které se na úrovni mezinárodní či republikové zabývají prevencí bezpečnějšího internetu a prevencí rizik souvisejících s virtuální komunikací je tedy na místě.⁵²

3 Druhy internetové kriminality páchané na dětech

Internetová kriminalita je velice široký pojem a může mít mnoho různých podob, například kyberšikana, kybergrooming, dětská online pornografie, kyberstalking, kyberpomluva ad.

Kriminalita páchaná na internetu, ať už je oběť jakkoli stará, má z hlediska pachatele několik výhod, mezi něž by se dala zařadit například anonymita, která do jisté míry poskytuje záruku beztrestnosti.⁵³ Podporuje také krutost a bezohlednost jednání pachatele, může se dokonce stát, že jeho chování bude například agresivnější než v případě, kdy by měl na oběť útočit v „reálném“ světě. Ovšem neznamená to, že kupříkladu kyberšikana je páchána pouze anonymním jedincem, oběť jej často osobně zná, nicméně právě to, že k útoku nedochází *face to face*, znamená, že pachatel využívá jisté anonymity resp. skrytosti. Pachatelé internetové kriminality využívají své převahy nad dětmi, které rády objevují něco nového, mají důvěřivou povahu a nejsou si vědomy nástrah internetu. Ovšem agresorem může být i samotné dítě. Zatímco v době, kdy nebyl internet dětem přístupný, nebyla v rámci internetové kriminality vyčleněna speciální kategorie kriminality páchané na dětech. Dnes je situace zcela jiná. Karel Kuchařík ve své studii uvádí, že *...děti dnes statisticky stojí za nárůstem konektivity sítě internetu do prostředí našeho soukromí*.⁵⁴ Data z roku 2010 informují, že v českém prostředí má devět z deseti dětí ve věku 10 až 15 let přístup k osobnímu počítači a obdobné množství i k internetu.⁵⁵ Lukáš Habich pak uvádí, že 100 % dětí uvedeného věku má vlastní mobilní telefon a 98 % dětí má přístup k internetu.⁵⁶

⁵² SVATOŠ, R. 2014, s. 92, 98.

⁵³ Na stranu druhou, pokud by kyberšikana dospěla až k trestnímu oznámení, je zapotřebí, aby existovaly nějaké důkazy o jejím páchání. Tedy videa, nebo historie dialogů. Pohyb na internetu má však i mnoho úskalí, jedním z nich mohou být jakési „elektronické otisky“, které umožní v mnoha případech dohledání pachatele. Důležité však je, aby se dítě s obtěžováním svěřilo, v opačném případě nemusí být kyberšikana identifikována. (MACHÁČKOVÁ, H., DĚDKOVÁ, L. 2013, s. 59.)

⁵⁴ KUCHARÍK, K. 2011, s. 18.

⁵⁵ Děti, bezpečí a internet, 2010. *Český statistický úřad*. 2010.

⁵⁶ HABICH, L. 2011, s. 22.

3.1 Kyberšikana/Cyberbullying⁵⁷

Šikana je společenský jev, kdy se jedinec cíleně snaží svým jednáním a chováním druhého jedince zastrašit, zesměšnit ho, ublížit mu, ať už fyzicky nebo psychicky apod.⁵⁸ Kyberšikana není v odborných kruzích jednoznačně ohraničena. Všeobecně bychom ji mohli označit za specifický poddruh šikany,⁵⁹ jejímž cílem je způsobit oběti újmu na psychickém zdraví. K její realizaci potřebuje agresor internet či jiné informační komunikační technologie (ICT). Může k ní, jako k „reálné šikaně“ docházet jak úmyslně, tak i neúmyslně. Udává se, že až k 75 % případů kyberšikany dochází „z žertu“.

Takovéto terorizování může mít opakovaný i jednorázový charakter. Důležitou roli v této souvislosti hraje publikum, které může dopad šikany na oběť umocnit.⁶⁰ To, že je kyberšikana opakovaná, tedy není pouze dílem pachatele, ale všech, kteří zdroj šikany prostřednictvím ICT sdílí, nebo jej přeposílají či komentují a udržují ho tak v pozornosti a paměti nejen své, ale i dalších uživatelů. Jedná se o fenomén posledních několika let, který souvisí s rozvojem moderních technologií. Z tohoto důvodu například Bill Belsey nazývá generaci, která se s tímto druhem kriminality musí potýkat, *always on*.⁶¹

3.1.1 Specifika

Kyberšikana může oproti offline šikaně⁶², která povětšinou trvá několik minut, probíhat velice dlouho a téměř nepřetržitě.⁶³ Tlak agresora může být v případě kyberšikany velice intenzivní, a to díky neomezenému dosahu internetu. U pachatelů kyberšikany je často viditelný jev, tzv. disinhibice, tedy ztráty zábrán v komunikaci, která je umocněna disociační anonymitou. Díky pomyslné neviditelnosti na internetu se lidé cítí méně zranitelní a silnější než v reálném životě.⁶⁴ To může jeho činy a motivaci ještě více umocňovat. Navíc, díky prostředí, v němž ke kyberšikaně dochází, může mít

⁵⁷ Termín *cyber* bychom mohli vysvětlit jako útok vedený za pomoci elektronických prostředků. Pojem *bullying* pak fyzické či psychické omezování jedince v kolektivu. (HABICH, L. 2011, s. 21.)

⁵⁸ Například ve Spojených státech amerických je kyberšikana omezena pouze na činy, které konají děti a mladiství dětem a mladistvým, zatímco dospělý, který páchá obdobný trestný čin a cílí na děti a mladistvé, příp. pokud je obětí dospělý, jedná se o sexuální obtěžování, příp. stalking. V České republice takovéto věkové kategorizování není platné. (HULANOVÁ, L. 2012, s. 17.)

⁵⁹ Šikana bývá běžně rozvinuta do kyberšikany. Opačný proces se téměř nevyskytuje. „Reálná“ šikana však stále dominuje, kyberšikana je menšinový jev. (DĚDKOVÁ, L., ŠMAHEL, D. 2013, s. 49,45.)

⁶⁰ Co je to kyberšikana, 2009. *E-Bezpečí*. 22.5.2009.

⁶¹ Tedy *stále připojeni*. (Více viz např. zde: BELSEY, B. 1999.)

⁶² Tento pojem je v práci používán ve smyslu šikany v reálném světě tzv. „tváří v tvář“.

⁶³ Kyberšikana, 2010-2015. *Nebud' obětí*. 2010-2015.

⁶⁴ ČERNÁ, A. 2013, s. 15-16.

agresor znemožněné empatické vnímání. Ne vždy si tedy musí nutně uvědomit následky svého chování. Obdobný jev je možné ztotožnit i s přihlížejícími. Nejen na offline šikanu se dnes vztahuje tzv. efekt přihlížejícího.⁶⁵ Přihlížející mají v kontextu kyberšikany roli zejména na sociálních sítích, kde ostatní uživatelé mohou zhlížet a sdílet urážlivé komentáře apod. Přihlížející stejně jako agresor není fyzicky s obětí, nedokáže tedy mnohdy odhadnout důsledky svého jednání. Přihlížející mnohdy ani netuší, jak by měl oběti pomoci.⁶⁶

Důležitou charakteristikou je také mocenská nerovnováha, zatímco pachatel má díky ICT velké možnosti, oběť se před ním nemůže snadno ukrýt, jelikož ji to může dosáhnout kdykoli a kdekoli, kdy začne být online.⁶⁷ A v dnešním světě je velice těžké zůstat dlouhodobě offline. Domov tak pro oběť přestává být úkrytem. Ponižující videa navíc mohou zůstat ve virtuálním světě a kdykoli se zase objevit. Další úskalí tkví v tom, že se rodiče nebo učitelé ad., kteří nejsou stejně jako oběť online, nemusí dlouhou dobu ani dozvědět, že je dítě zejména na internetu šikanované. Děje se to mimo jejich „zorné pole“ a mnohdy třeba i bez znalosti virtuálního světa.⁶⁸ Oproti offline šikaně nemůže být kyberšikana podchytilná, jelikož se nedá lehce vytipovat a ohlídat místo, kde k ní dochází. Možnosti pro realizaci kyberšikany jsou velice bohaté. Může k ní docházet například prostřednictvím zpráv - ať už na chatovacích a diskuzních fórech nebo na sociálních sítích či při internetových hrách.

V tomto kontextu je stále rovněž aktuální verbální terorizování konkrétní osoby skrze sms zprávy, hromadné emaily nebo zprávy přes IM (Instant messaging), dále i prostřednictvím webových stránek či blogů vytvořených s cílem někoho poškodit.⁶⁹

Motivace ke kyberšikaně je velice rozmanitá. Bývá to chuť pomstít se, získat pozornost druhých, kompenzovat si pocit méněcennosti nebo si „oživit nudný den“.⁷⁰

⁶⁵ Název pochází z anglického bystander effect. Jedná se o jeden z prokazatelných jevů sociální psychologie. Teorie hovoří o tom, že pokud se více osob stane svědky nějaké nepříjemné situace, v níž je někdo další šikanován (bez ohledu na prostředí), je mnohem menší pravděpodobnost, že někdo – jakožto jednotlivec - zasáhne. Jinými slovy jedinec nenabídne oběti svou pomoc, pokud je v kolektivu, jelikož předpokládá, že zasáhne někdo druhý. (Multikulturní výchova, 2007. *Metodický portál RVP*, 2007.; MACHÁČKOVÁ, H., DĚDKOVÁ, L. 2013, s. 73-75.)

⁶⁶ MACHÁČKOVÁ, H., DĚDKOVÁ, L. 2013, s. 71.

⁶⁷ Kyberšikana, 2014. *Linka Bezpečí*. 2014.

⁶⁸ Mnoho rodičů třeba neví, že je možné určité stránky zablokovat, nahlásit apod. Doporučení pro rodiče, jak postupovat, pokud se jejich dítě potýká s kyberšikanou, je možné nalézt mimo internet i v odborných publikacích, například můžeme odkázat na knihu: ŠEVČÍKOVÁ, A., DĚDKOVÁ, L. 2013, s. 127-133.

⁶⁹ Kyberšikana, 2014. *Linka Bezpečí*. 2014.

⁷⁰ HULANOVÁ, L. 2012. *Vitavera*.2012.

3.1.2 Projevy kyberšikany

Kyberšikana může mít nejen rozdílnou intenzitu, ale i projevy. Je možné nalézt mnoho činů, které jsou dávány do spojitosti s tímto druhem kyberšikany.⁷¹ Všeobecně bychom mohli s kyberšikanou spojit to agresivní chování (různé intenzity i formy), jenž zneužívá komunikačních technologií proti jinému jedinci, resp. se jedná o určitý projev psychické šikany, která využívá komunikačních a informačních technologií.

Například Nancy Willard pojmenovala činy, které různým způsobem souvisí s kyberšikanou. Vyjmenujeme alespoň některé z nich. Tedy, může se jednat o flameng - soustavné posílání vulgárních zpráv, o obtěžování hrubými emaily, o kyberstalking - pronásledování jedince ve virtuálním světě, o kybergrooming - vyvolání falešné důvěry u oběti, cílem je vylákat ji na schůzku a poté zejm. pohlavně zneužít,⁷² o phishing - krádež hesel a zneužívání osvojeného účtu, o očerňování před lidmi z okolí na internetu - šíření pomluv, o výhrůžky, o zveřejňování citlivých údajů, nebo i fotografií,⁷³ o blogging - pomlouvání, šíření nepravdivých informací prostřednictvím blogu, také jsou často rovněž vytvářeny dotazníky a ankety například vytvořené prostřednictvím Google Apps, týkají se především vzhledu (kdo je super, kdo není...).⁷⁴ Dále lze také řadit vyloučení z nějaké online skupiny. Seznam můžeme posléze doplnit i o názor Robina Kowalskiho, který se domnívá, že by sem měl patřit i vzrůstající fenomén tzv. happy slapping.⁷⁵

Jeden z nejznámějších projektů E-Bezpečí věnující se bezpečnému užívání komunikačních a informačních technologií pro děti a mládež vedle kyberšikany vnímá jako další možné nebezpečné jevy (kyberšikaně příbuzné, nikoli přímo podřízené)

⁷¹ Je možno se tedy setkat s tím, že kyberšikana je uváděna vedle činů spadajících pod kybergrooming, kyberstalking, sexting ad. na stejné úrovni, ale i s tím, že jsou zmíněné druhy agrese kyberšikaně podřazovány, a to kvůli tomu, že zmíněné jevy se mohou v určitých fázích projevit jako kyberšikana. Jako příklad si vezmeme kybergrooming – pokud se oběť nechce s pachatelem sejít, může dojít k tomu, že ji pachatel začne vyhrožovat a to například tak, že umístí její intimní fotografie, či konverzaci na internet. V této fázi bychom poté mohli hovořit o kyberšikaně.

⁷² Agrese a šikana u dětí. Mohou za to média, rodiče, nebo geny?, 2013. *Šance dětem*, 2013.

⁷³ WILLARD, N. 2005, s. 1.

⁷⁴ Agrese a šikana u dětí. Mohou za to média, rodiče, nebo geny?, 2013. *Šance dětem*, 2013.

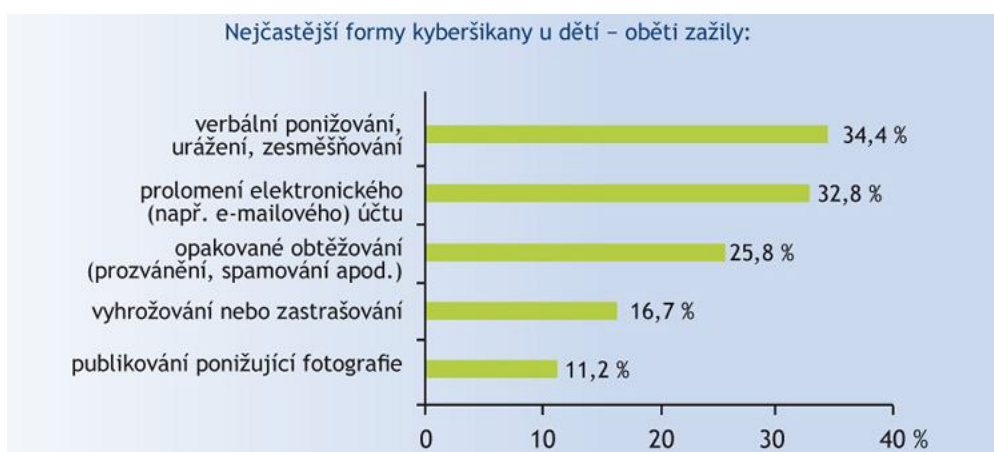
⁷⁵ Vzhledem k tomu, že se v českém prostředí tento jev prozatím objevil jen sporadicky, neexistuje pro něj v současné době lingvistický ekvivalent. Nicméně mohli bychom to volně přeložit jako „šťastné fackování“. Celý akt má sloužit jako pobavení. Spočívá v tom, že skupina jedinců si zvolí svou oběť a nečekaně ji fyzicky napadne. Každý ji začne uštěďřovat rány dlaní (hov. fackovat). Jeden ze skupiny pak celý incident natáčí zejm. na mobilní telefon a poté video zveřejní na internetu s cílem degradovat oběť. (Ukázky incidentů mimo hranice ČR je možné nalézt zde: Happy Slapping, 2011. *Prevence kriminality*. 2011.)

především kybergrooming, kyberstalking, sexting, sociální sítě jako takové, phishing, phaming, HOAX, Google Bombs, SMS spoofing a virální videa.⁷⁶

3.1.3 Kyberšikana v hranicích České republiky

Dle průzkumu vedeného UPC patří mezi nejčastější formy kyberšikany mezi dětmi a mladistvými v českém prostředí verbální útoky, ztrapňování šířením fotografií, videa, nebo audia a vyhrožování, příp. zastrasování.⁷⁷

4 Kyberšikana u českých dětí, 2013.

Kyberšikana vstoupila do popředí zájmu českých odborníků i veřejnosti až v posledních několika letech.⁷⁸ Jedním z důvodů je vzrůstající počet případů.⁷⁹ Co se týče celorepublikového průměru, je velice kolísavý. Udává se, že se s kyberšikanou v celé zemi setká 5 až 60 % dětí, tento velký rozptyl je způsoben nejen rozdílností jednotlivých regionů, ale například i tím, že tento druh kriminality je v jednotlivých průzkumech nejednotně vymezován.⁸⁰ Dle Národního centra bezpečnějšího internetu se

⁷⁶ E-Bezpečí, 2008-2015. *E-Bezpečí. 2008-2015.*

⁷⁷ Průzkum UPC – Děti na internetu, 2015. *UPC. 2015.*

⁷⁸ Jedním z pilotních tuzemských projektů (stále fungující) je *Minimalizace šikany*. Dále například můžeme zmínit známý projekt *E-Bezpečí, Nebud' obětí, Myši děti říkají STOP kyberšikaně, Safer Internet, Webová Policie*, tematikou se zabývá *Národní centrum bezpečnějšího internetu*, dostupná je rovněž linka krizové intervence *Pomoc online*, rovněž *Linka bezpečí* ad. Uvedené projekty však nejsou profilovány takto úzce, převážně se věnují i dalším druhům kybernetické kriminality.

⁷⁹ Například dle slov současného ministra vnitra M. Chovance (ČSSD, od r. 2014) v roce 2001 bylo zaznamenáno 15 zločinů, v roce 2011 se jednalo přibližně o 1 500 případů, v roce 2014 jich bylo zaznamenáno zhruba 4 300. Nejohroženější skupinou pak mají být děti a senioři. Dle zpráv v roce 2015 měl v rámci Policie ČR kvůli vzrůstající tendenci vzniknout celorepublikový útvar specializovaný na tento druh kriminality. (Více viz: *Za poslední roky se kybernetická kriminalita ztrojnásobila, 2015. Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2015.; Za poslední roky se kybernetická kriminalita ztrojnásobila, 2015. ČT24. 2015.*)

⁸⁰ PROCHÁZKA, R. a kol. 2014, s. 119.

s určitou formou kyberšikany setká více jak polovina dětí, nicméně jen v 5 % případů o tom rodiče vědí.⁸¹

3.1.4 Vybrané výzkumy

Například Linka bezpečí⁸² se společně s portálem Seznam.cz a projektem E-Bezpečí⁸³ zapojila do kampaně, která má pomoci snížit riziko kyberšikany, ale i dalších případů kybernetické kriminality. Univerzita Palackého v Olomouci učinila v roce 2013 výzkum mezi 21 000 dětí a mladistvých do 18 let na téma rizikového chování českých dětí na internetu. Zveřejněný výsledek ukázal, že 51 % z nich má zkušenost s nějakou formou kyberšikany. Nejčastěji se mezi respondenty jednalo o verbální šikanu (33 %), 24 % dotázaných dětí mělo zkušenost s neustálým prozváněním a 17 % z nich se setkalo s vyhrožováním prostřednictvím zpráv ať už na internetu, nebo prostřednictvím mobilního telefonu. Oproti roku 2012 byl v následujícím období zjištěn nárůst zločinů jako je krádež identity a vydírání. Tentýž výzkum ukázal, že z 21 000 dětí a mladistvých se 6 % přiznalo k tomu, že samo je strůjcem kyberšikany, a to ve formě prozvánění, 11 % se doznalo k verbálním útokům.⁸⁴

5 Údaje vyplývající z výzkumu Univerzity Palackého v Olomouci, 2013.

⁸¹ Průzkum provedla společnost UPC u svých klientů/rodičů zvolené věkové skupiny dětí a mladistvých. Shrnutí výsledky je možné nalézt zde: Průzkum UPC – Děti na internetu, 2015. UPC. 2015.

⁸² Linka bezpečí kupříkladu uvedla, že v roce 2013 požádalo o pomoc více jak 350 dětí a mladistvých do 15 let, kteří se setkali s kyberšikanou, přičemž se navyšuje především počet dívek. První větší vlna dětí a mladistvých, kteří využili služeb linky kvůli kybernetické kriminalitě, je zaznamenána v roce 2007. (PORUBSKÝ, P. 2013, s. 69.)

⁸³ Projekt E-bezpečí vznikl na Univerzitě Palackého v Olomouci, zaměřuje se na nebezpečné komunikace ve virtuálním prostoru. Vzdělává v této oblasti nejen děti, kantory i sociální pracovníky, dále provozuje online poradnu pro ty, kteří se setkají v roli oběti s nějakým druhem kybernetické kriminality, rovněž také iniciuje realizaci výzkumů na školách v České republice. (BARTONĚK, J. 2012, s. 55.)

⁸⁴ Více viz Kyberšikana, 2013. E-Bezpečí. 2013.

V roce 2006 byl spuštěn mezinárodní projekt EU Kids Online, který se zabýval aktivitou dětí ve věku 9 až 16 let na internetu - a dále výzkumy, které byly na toto téma doposud učiněny. Průzkum činěný pod záštitou tohoto projektu zjistil, že 75 % dětí užívá internet zcela pravidelně každý den v průměru jednu hodinu, o víkendu déle. Tato délka stráveného času pak dle výsledků narůstá společně s věkem (v rámci zkoumané skupiny dětí).⁸⁵ Ve věku 14 až 16 let u monitorů tráví denně minimálně tři hodiny přibližně 2/3 žáků.⁸⁶ Co se týče digitální gramotnosti dětí, předčily Českou republiku jen čtyři země, sice Finsko, Slovinsko, Nizozemsko, Estonsko.⁸⁷

V roce 2009 došlo ke spuštění druhého ročníku projektu (EU Kids Online II.), který byl zaměřen specificky, sice na zkoumání online rizik na internetu u dětí a rodičů v zemích EU.⁸⁸ Výzkum se zaměřil i na kyberšikanu. Bylo zjištěno, že ve všech 25 zúčastněných zemích v ČR. České republiky, se v průměru 6 % dětí, které mají přístup k internetu, setkala s formou kyberšikanou. Údaje z roku 2009 ukázaly, že v České republice se s kyberšikanou setká dětí více, sice 8 %, ⁸⁹ přičemž v roce 2014 se již hovoří o 12 %.⁹⁰ Kyberšikana je pak dle výsledků běžnější u starších dětí, resp. u mladistvých ve věkové kategorii od 14 do 16 let.⁹¹

3.2 Kyberkrášení/Kybergrooming

Kybergrooming je dalším z možných druhů kybernetické kriminality páchané na dětech a mladistvých, převážně ovšem nikoli výhradně. Termín se může do českého jazyka překládat a jednoslovně vysvětlit jako „kyberkrášení“, což vychází z toho, že pachatel sám sebe před obětí idealizuje a upravuje svůj charakter tak, aby v ní vyvolal nejen sympatie, ale i důvěru. V českém prostředí je rovněž možné setkat se i s jiným slovním spojením přibližujícím tuto kriminalitu, sice s „online obtěžováním či sváděním“.

Cílem kybergroomingu je zneužití oběti. Průběh je následující. Pachatel v oběti vyvolá pocit důvěry, díky čemuž se s ním oběť sejde i na reálném místě. Vyústění

⁸⁵ Shrnutí projektu EU Kids Online: Závěrečná zpráva, 2009. *EU Kids Online*. 2009.

⁸⁶ Výzkum životního stylu žáků, 2013. *Fórum pro otevřené zdravotnictví*. 2013.

⁸⁷ Téměř tři čtvrtiny českých dětí mají profil na sociálních sítích, 2009. *Česká televize*. 2009.

⁸⁸ Czech, 2015. *Media and Communication*. 2015.

⁸⁹ DĚDKOVÁ, L., ŠMAHEL, D. 2013, s. 43-45.

⁹⁰ Poslední výsledky studie EU Kids Online poukázaly na alarmující vývoj v oblasti škodlivého obsahu na internetu a jeho vlivu na nejmladší uživatele, 2014. *Safe Internet*. 2014.

⁹¹ EU Kids Online 2014, 2014. *Design Unit*. 2014.

následné schůzky může být celá škála zneužití, například – pornografie, fyzické či sexuální násilí, kuplířství, donucení k násilným/teroristickým činům apod. Slovy odborníka na kybernetickou kriminalitu páchanou na dětech a mladistvým Kamila Kopeckého bychom kybergrooming mohli označit za... *druh psychické manipulace realizované prostřednictvím internetu, mobilních telefonů a dalších souvisejících technologií.*⁹²

3.2.1 Výskyt

Pachatel si oběť může vyhlédnout na synchronních i asynchronních komunikačních platformách. Ať už hovoříme o veřejném chatu, online seznamkách, sociálních sítích, inzertních portálech nabízejících práci dětem a mladistvým, emailech, nebo instant Messengerech (skype, ICQ, Whatsapp, Viber ad.). Rovněž pachatelé hledají i na stránkách určených speciálně pro děti – ty mohou mít volnočasový (hry) nebo vzdělávací charakter. V prostředí poslední zmíněné služby se dle studií z roku 2010 odehrává až 56 % případů, které můžeme zařadit pod kybergrooming.⁹³

3.2.2 Specifika – průběh kybergroomingu

V některých případech není cílem útočníka se s obětí sejit, postačí mu například jen vylákání intimních fotografií od své oběti. V případě, že pachatel usiluje o osobní schůzku, jejímž cílem je oběť v nějakém smyslu zneužít, hovoříme pak o pachateli jako o kybergroomerovi.⁹⁴ Průběh kybergroomingu bychom mohli rozdělit do čtyř fází.⁹⁵

1. Příprava na kontakt

Pachatel se v první etapě připravuje na kontakt s obětí. Vytvoří si smyšlený osobní profil. Pro věrohodnost doplní svou novou identitu o falešnou, příp. upravenou fotografii. Imaginární identitu může mít pachatel jednu (statická identita), s níž oslovuje i více dětí a mladistvých na jedné i více platformách, rovněž také může mít vytvořených profilů několik (dynamická identita). Navzdory tomu, že se jedná o náročnější variantu, má pachatel větší šanci úspěchu. (viz kapitola 2.2.3)⁹⁶

⁹² KOPECKÝ, K., KREJČÍ, V. 2010, s. 3.

⁹³ Více v českém jazyce viz například zde: HULANOVÁ, L. 2012, s. 52.; KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R. 2015, s. 37.

⁹⁴ JELÍNEK, J. 2015. *Deník*. 27.1.2015.

⁹⁵ Pracuje s nimi například Kamil Kopecký a René Szotkowski v publikaci Nebezpečné komunikační praktiky na internetu. Rovněž je možné se setkat s takovýmto etapovým rozvržením například na stránkách portálu E-Bezpečí apod.

⁹⁶ KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R. 2015, s. 39-40.

2. Kontakt

Po vytvoření profilu naváže útočník s obětí ve virtuálním světě kontakt a snaží se jej nejen udržet, ale především prohloubit. Tato fáze může trvat několik týdnů, měsíců až let. Je běžné, že pachatel se snaží napodobovat chování, zvyky, zájmy a názory své oběti, s cílem upevnit nově vzniklý vztah (efekt zrcadlení). Pachatel se snaží oběť ovládat a izolovat od okolí v reálném světě (luring). Součástí jeho snahy je i potlačit případné zábrany oběti a snaží se z ní vymanit nejen intimní informace, ale třeba i choulostivé fotografie či videa. K tomu se může dostat i tím, že s obětí vyměňuje snímky apod. za různé úplatky, resp. dárky. Zjišťuje o oběti co nejvíce osobních informací a sestavuje si tak její obecný profil (fishing).⁹⁷

3. Příprava na osobní schůzku

Útočník se snaží o vytvoření emoční závislosti oběti na jeho osobě. V důsledku toho pak oběť často lže rodičům, s kým a jakým způsobem tráví volný čas.⁹⁸ V této fázi se útočník již snaží vylákat prostřednictvím manipulací oběť na osobní schůzku. Vzhledem k tomu, že s ní ve virtuálním prostoru komunikuje jako někdo jiný, musí ji připravit na to, že se na osobní schůzce setká s někým odlišným (zejm. o poznání starším). Pokud se oběť schůzce brání, agresor se uchyluje k vydírání. Například k tomu, že pokud se s ním oběť nesejde, zveřejní její osobní informace, příp. fotky na internetu, řekne to jejím rodičům apod.⁹⁹

4. Schůzka

Ne vždy dojde ke zneužití oběti hned na první schůzce, pachatel si mnohdy chce ověřit, že si skutečně píše s dítětem/mladistvým apod. Není tedy vyloučeno, že se oběť s pachatelem sejde několikrát předtím, než agresor zrealizuje plánovaný útok - zneužití.¹⁰⁰

3.2.3 Kybergroomer a oběť

Ani v tomto případě nelze sestavit modelový typologický portrét pachatele, ti tvoří silně heterogenní skupinu, k čemuž přispívá i využívání (resp. zneužívání) moderních komunikačních technologií. S tím spojený pocit anonymity a iluze nedostatečné kontroly obsahu internetu usnadnil mnoha jedincům provozování

⁹⁷ KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R. 2015, s. 40-42.

⁹⁸ KOPECKÝ, K. 2009. *Česká škola*. 5.5.2009.

⁹⁹ KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R. 2015, s. 42-43.

¹⁰⁰ KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R. 2015, s. 43.

groomingu, kteří se dříve například báli o svou reputaci díky snadnějšímu odhalení a obtížnější realizaci celého činu. Agresory je tak možno nalézt mezi lidmi nízkého i vysokého sociálního statutu, recidivisty, bývalými zločinci i jedinci s čistým trestním rejstříkem, muži i ženami různého vzhledu a věku (větší procento pachatelů je však mezi muži) ad. Odborníci na tuto problematiku se snaží vytvořit typologické schéma útočníků, to se však může lišit v závislosti na lokalitě, času a dalších okolnostech.¹⁰¹

Vysoké procento kybergroomerů je považováno za pedofily, to podporuje i mnoho oficiálních definic tohoto pachatele. Nicméně nemusí mít nutně přímou pedofilní orientaci. Mnoho z nich vyhledává své sexuální partnery mezi dospělými, ale kvůli neúspěchu a nejistotě v této oblasti obracejí svou pozornost na děti a mladistvé, jelikož v této skupině se cítí silnější (tzv. model sociální dovednosti). U kybergroomerů bývá z toho důvodu často diagnostikován patologický zájem o děti. Za rizikovou deviaci je v tomto kontextu považována delikventní pedofilie a někdy také hebefilie či efebofilie.¹⁰² Související psychické a somatické poruchy jsou častým jevem u kybergroomerů, ať už se jedná například o sebepoškozování, nebo o nejrůznější druhy závislosti.¹⁰³

Oběťmi jsou nejčastěji děti a mladiství ve věku 11 až 17 let.¹⁰⁴ Mezi oběťmi stále převažují dívky, nicméně situace se s rozvojem technologií mění resp. vyrovnává.¹⁰⁵ Chlapci jsou kybergroomery častěji zneužíváni pro tvorbu pornografických materiálů než k pohlavnímu zneužití. Oběťmi jsou nejčastěji jedinci nízkého věku s nízkou sebeúctou, s emocionálními problémy, přehnaně důvěřiví a adolescenti.¹⁰⁶ Dále to také bývají ti, kteří tráví přebytek času na internetu, mají malou sebedůvěru, cítí se osaměle a chybí jim dostatek kritického myšlení.¹⁰⁷ Přibližně 20 % dětí se na internetu dle výzkumného šetření *Nebezpečí elektronické komunikace* Veroniky Krejčí a Kamila Kopeckého setká s nějakým typem nevyžádané sexuální nabídky. Pouze 25 % těchto obětí oznámí útok kybergroomera dospělým.¹⁰⁸ Kamil

¹⁰¹ Například psychologická typologie dle Národního centra bezpečnějšího internetu – *kvazivoyeur, experimentátor, kriminálník, duševně nemocný*. Jednotlivé typy se však mohou prolínat. (Více viz: MAŠKOVÁ, A., LUKÁŠOVÁ, K. a spol. 2012, s. 6.)

¹⁰² Více informací o pedofilii a kybergroomingu je možné se dozvědět z následující studie: MAŠKOVÁ, A., LUKÁŠOVÁ, K. a spol. 2012, s. 5-7.

¹⁰³ HULANOVÁ, L. 2012, s. 56.

¹⁰⁴ KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R. 2015, s. 37.

¹⁰⁵ HULANOVÁ, L. 2012, s. 55.

¹⁰⁶ KOPECKÝ, P., KREJČÍ, V. 2010, s. 4.

¹⁰⁷ MAŠKOVÁ, A. LUKÁŠOVÁ, K. a spol. 2012, s. 9.

¹⁰⁸ HULANOVA, L. 2012, s. 52.

Kopecný udává, že přibližně 40 % dětí je svolné k tomu jít na schůzku s cizí osobou, s níž se seznámí na internetu.¹⁰⁹ Rovněž udává, že pachatel má 50% šanci na to, že oběť bude reagovat na jeho komunikaci. Pokud jich tedy agresor zkontaktuje deset, je velice pravděpodobné, že pět z nich si s ním bude psát.¹¹⁰

3.2.4 Kybergrooming v ČR

V České republice je odhalených případů, které jsou označeny jako kybergrooming, méně než jiných forem kybernetické kriminality. Neexistují však žádné statistické údaje, které by mapovaly přesné počty takovýchto případů. Problém činí chybějící evidence toho, co samotnému zneužití dětí a mladistvých předcházelo. To je však zásadní pro kategorizování případů jakožto kybergrooming, aby se tak mohlo stát, musí pachatel využívat moderní komunikační technologie.¹¹¹

3.3 Lov, pronásledování/Kyberstalking

Kyberstalking¹¹² může být rovněž zařazen jako poddruh kyberšikany. Jedná se o opakované, dlouhodobé a stupňované obtěžování, příp. pronásledování, které je činěno prostřednictvím moderních technologií. Oproti „klasickému“ stalkingu (offline pronásledování/stalking)¹¹³ je specifikem pronásledování na dálku. Pachatel se nesnaží o osobní kontakt s obětí, ale pronásleduje ji skrze moderní technologie. Obě dvě zmíněné formy stalkingu se mohou však protínat, pachatel se může dopouštět pronásledování prostřednictvím komunikačních technologií i osobního/fyzického obtěžování.¹¹⁴ Nicméně platí pravidlo, které říká, že stalker, někdy označován jako proximální – fyzicky útočící, se může zároveň stát i kyberstalkem, nicméně opačný proces není běžným jevem.¹¹⁵ Pravý kyberstalker zůstává „jen“ u pronásledování prostřednictvím komunikačních technologií.¹¹⁶ Kyberstalking se tedy může objevit jako

¹⁰⁹ Tento údaj vyplývá z průzkumu Nebezpečí elektronické komunikace 2, který učinila Univerzita Palackého v Olomouci. Více údajů je možné nalézt viz: KOPECKÝ, K. KREJČÍ, V., 2010-2011. *E-Bezpečí*. 2010-2011.

¹¹⁰ JELÍNEK, J. 2015. *Deník*. 27.1.2015.

¹¹¹ Termín *kybergrooming* není užíván v trestním zákoníku a jako takový tedy není označen jako trestný čin. Nicméně jeho jednání může spadat pod jiné kategorie trestního činu například: pohlavní zneužití (§ 187), obchodování s lidmi (§ 168), zneužití dítěte pro výrobu pornografie (§ 193) ad. (KOPECKÝ, P. 2010, s. 13.)

¹¹² Kyberstalking je termín, který je znám od roku 1999. Poprvé ho použil doktor Deirmenjian. (Více informací o terminologii je možné nalézt zde: BOWIE, V. 2012, s. 256-259.)

¹¹³ Pro rozlišení pronásledování fyzického a pronásledování prostřednictvím moderních technologií je po prvním jmenování použit termín offline pronásledování/stalking.

¹¹⁴ Termín stalking byl vnesen do terminologie českého trestního zákoníku jako trestní čin nebezpečného pronásledování až v roce 2010 (§354). Pronásledování bylo poprvé označeno za trestný čin v roce 1990 v Kalifornii. (KOPECKÝ, K. 2010.)

¹¹⁵ MAŠKOVÁ, A., LUKÁŠOVÁ, K. a spol. 2012, s. 14.

¹¹⁶ KOPECKÝ, K. 2009. *E-Bezpečí*. 7.4.2009.

doprovodný jev u všech kategorií offline stalkingu.¹¹⁷ Ve všech případech pachatel svým jednáním vyvolává v oběti různě intenzivní pocit strachu, terorizuje ji a omezuje.

Kyberstalking je snazší než offline stalking, a to zejména pro pachatele, pro něhož je jednodušší oběť najít a spojit se s ní, naopak pro oběť je náročnější se skrýt. Agresor může dokonce pronásledovat více obětí najednou. Kyberstalker využívá většinou různá diskuzní fóra, kde vyhledává svou oběť, často ji tedy osobně ani nemusí znát. Svou oběť může kontaktovat pod falešnou identitou, avšak není to pravidlem. Na straně pachatele je zároveň i anonymita. V tomto případě kriminality je viditelný projev disinhibice.¹¹⁸

3.3.1 Výskyt

Můžeme rozlišit přímý a nepřímý stalking, přičemž přímý znamená pronásledování prostřednictvím telefonu a emailu (na konkrétní osobní adresu) a nepřímý pak pronásledování oběti skrze internet. V praxi může kyberstalking mít podobu intenzivního zasílání zpráv, audio či video záznamů přes instant Messenger, sociální síť, chaty, emaily, dále může dojít k zavirování počítače prostřednictvím VoIP technologií, nebo například vytvoření webové stránky, na níž pachatel oběť uráží, podrývá její osobnost ad.

Vzhledem k motivaci kyberstalkerta mohou mít pokusy o kontakt diferentní citové naladění, zprávy mohou být příjemné (*Koukám na tebe a dnes ti to tolik sluší.*), ale mohou mít i výhrušný podtext (*Zvedni ten telefon, nebo ti vylepším ten tvůj ksicht.*). Dle výše uvedeného může mít kyberstalking různé formy i intenzitu.¹¹⁹

3.3.2 Specifika

Pachatelem jsou ve většině případů spíše muži než ženy, ty jsou naopak častějšími oběťmi – udává se, že až 75 % obětí jsou ženy.¹²⁰ Oběti najdeme i mezi dětmi a mladistvými, přičemž jejich počet logicky stoupá s jednodušším přístupem ke komunikačním technologiím.

¹¹⁷ Kyberstalking je relativně nový fenomén, u něž není univerzálně přijata typologie pachatelů, tak jako je tomu u offline stalkerů. Typologie offline stalkerů jsou používány a mohou přispět i k tomu, abychom lépe pochopili jednání kyberstalkerů, jelikož jejich chování a myšlení může být mnohdy velice podobné. Pachatelem se tak může stát kdokoli, ať už zdrcený či nějak degradovaný jedinec, nebo člověk s psychickou poruchou. Vzhledem k rozsahu této práce se tímto však nebudeme zabývat. Pro kategorizaci offline stalkerů můžeme doporučit českou studii: KOPECKÝ, K. 2010, s. 4-7.

¹¹⁸ HULANOVÁ, L. 2012, s. 71-72.

¹¹⁹ KOPECKÝ, K. 2010, s. 3.

¹²⁰ JAISHANKAR, K. 2006. *ERCES*. 2006.

Ostatně pachatele můžeme najít mezi dětmi a mladistvými. V takovémto případě však pronásledování pojmenováváme obecněji spíše než kyberstalking jako kyberšikanu.¹²¹ Pokud je pachatelem dospělý jedinec, který vyhledává své oběti mezi dětmi a mladistvými, hovoříme většinou o motivaci se sexuálním pozadím – ať už o pedofilech nebo o tvůrcích pornografie.¹²²

Obětí často bývá někdo nový, zejména v chatovacích místnostech nebo někdo, kdo je nějakým způsobem odlišný – rasově, etnicky, mentálně, fyzicky, sociálně ad.¹²³

3.4 Sextování/Sexting

Jedná se o slovní složeninu – sex a textování. Označuje tedy rozesílání zpráv, fotografií, audio či video záznamů se sexuálním obsahem. Zpravidla je pak tento materiál zveřejněn na internetu. Případy se týkají zejména mladých jedinců tzn. dětí a náctiletých. Dle výzkumu portálu E-Bezpečí je sexting nejčastější u mladistvých nad 15 let.¹²⁴ Sexting přispívá k šíření dětská pornografie na internetu.¹²⁵

Vzhledem k tomu, že k realizaci tohoto činu jsou potřebné komunikační technologie, jedná se jako v předchozích případech o relativně nový fenomén.

Materiály získané v rámci druhu kybernality – sextingu mohou poté figurovat v rámci jiné kybernetické kriminality, ať už v kyberšikaně, nebo kybergroomingu. V případě kybergroomingu, kdy pachatel usiluje o osobní schůzku s obětí, může využít intimní materiály k tomu, aby oběť ke schůzce donutil. Může jí vyhrožovat, že v případě, že nebude souhlasit se schůzkou, zveřejní materiály na internetu, nebo je rozešle jejím známým.¹²⁶ Následky sextingu však mohou být i vážnějšího charakteru než je vydírání, v nejhorších možnostech mohou končit sebevraždou.

3.4.1 Výskyt

V českém prostředí jsou případy tohoto druhu kybernality známy zejména v rámci sociálních sítí, jako je například Facebook, Libimseti.cz, či digitálních

¹²¹ Klasifikace kyberstalkingu je relativně náročná. Například v USA je jako kyberstalking označován čin, kdy dítě, nebo mladistvý pronásleduje a obtěžuje prostřednictvím komunikačních technologií svého vrstevníka. Pokud je takovýto čin páchan dospělým, který soustředí svůj zájem na dospělého jedince hovoříme o obtěžování.

¹²² MOREWITZ, S. J. 2007, s. 11.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ MAŠKOVÁ, A., LUKÁŠOVÁ, K. a spol. 2012, s. 25.

¹²⁵ HULANOVÁ, L. 2012, s. 62.; Co je vlastně sexting? 2008-2013. *Sexting*. 2008-2013.; KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R. 2015, s. 52.

¹²⁶ Co je vlastně sexting? 2008-2013. *Sexting*. 2008-2013.

úložistických fotografií a videí jako je například Rajče.net.¹²⁷ Sociální sítě jsou pro sexting vhodné prostředí, a to díky tomu, že jejich prostřednictvím lze oslovit široké spektrum lidí, rovněž si lze zakládat smyšlené profily. Pachatelé si své oběti nevybírají jen mezi známými lidmi, ale i mezi lidmi, které nikdy osobně neviděli. Takovýto výběr se pak odvíjí od fotografií a informací, které lidé veřejně sdílí.

3.4.2 Specifika

Hodnocen je každý případ však individuálně, některý je kategorizován jako trestný čin, jiný „pouze“ jako přešůpek. Právní restrikce¹²⁸ nepřiznávají osobám mladších 18 let možnost volby, zda chtějí být zobrazeny na materiálech, které mohou být kategorizovány jako pornografické, či nikoli. Zobrazení jedinců mladších 18 let jako sexuálních aktérů je tedy ilegální, a to i v případě, že by materiál sami vytvořili, iniciovali, nebo s jeho pořízením souhlasili. Pokud by se tak stalo, mohli by jako pachatelé být klasifikováni oni sami.¹²⁹

Materiály se sexuálním podtextem často pořizují sami oběti, vyfotí se například polonazí a posléze se „pochlubí“ kamarádům, partnerům, idolům a dalším, ať už prostřednictvím mobilních telefonů, sociálních sítí, úložišť apod. Odtud se citlivé fotografie však mohou dostat i k dalším příjemcům, což si strůjce a oběť v jedné osobě (zejména je-li mladšího věku) neuvědomuje.

Univerzita Palackého v Olomouci ve spolupráci s portálem Seznam.cz iniciovala v roce 2012 výzkum, kterého se zúčastnilo téměř 9 500 dětí a mladistvých ve věku od 11 do 17 let. Výsledky ukázaly, že 9 % respondentů poslalo vlastní sexuální materiály druhé osobě, příp. osobám prostřednictvím mobilního telefonu, přičemž přibližně v 66 % se jednalo o dívky a v 73 % o jedince starší 15 let. Dále zhruba 7 % dětí umístilo takovýto materiál dobrovolně na internet, z toho 53 % dívek. Přibližně 12 % respondentů přiznalo, že jejich internetový kamarád/známý umístil na internet jejich intimní fotografii.¹³⁰

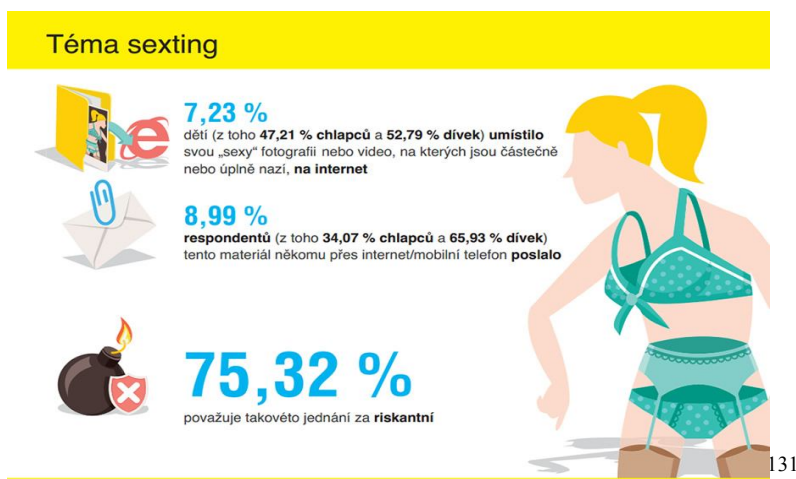
¹²⁷ KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R. 2015, s. 52.

¹²⁸ Trestné formy jednání ve vztahu k dětské pornografii reguluje §192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií a §193 Zneužití dítěte k výrobě pornografie.

¹²⁹ Co je vlastně sexting? 2008-2013. *Sexting*. 2008-2013.

¹³⁰ Téma sexting, 2013. *Výzkum rizikového chování českých dětí v prostředí internetu 2013*. 2013.

6 Údaje vyplývající z výzkumu Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci ve spolupráci s firmou Seznam.cz 2012.

3.4.3 Motivace pro sexting

Motivace pro pořízení intimních fotografií, video či audio nahrávek a jejich přeposlání bývá snaha upoutání druhého pohlaví, posunutí romantických vztahů, nebo snaha o flirtování. Sdílení vlastní intimity s vrstevníky bývá podněcováno také nudou, dychtivostí po obdivu a uznání, ale i sociálními tlaky konkrétní skupiny například spolužáků.¹³²

Mezi motivace bychom mohli zahrnout i současnou dobu, děti a mladiství si mnohdy neuvědomují, že dělají něco nebezpečného, pouze se například snaží napodobovat své idoly, které získávají zejména z mediálních sfér (například hudební videoklipy, bulvární online i tištěné noviny). Hranice vhodného se posunuje, populární hvězdy veřejně sdílí svou intimitu a vyvolávají ve svých obdivovatelích pocit, že se jedná o zcela normální a potřebnou věc. Intimní fotografie, audio a video nahrávky se mnohdy však také stávají prostředkem pro útok, resp. pro pomstu různého druhu.¹³³

4 Výzkumné šetření

4.1 Druh výzkumu

Tento náš výzkum, zabývající se otázkou kybernetické kriminality ve spojitosti s dětmi a mladistvými do 15 let, by se po teoretické stránce dal charakterizovat následovně.

¹³¹ Téma sexting, 2013. *Výzkum rizikového chování českých dětí v prostředí internetu 2013*. 2013.

¹³² Chcete vědět, co dělá na Facebooku vaše dítě? 17.10.2014 *E-Bezpečí*. 17.10.2014.

¹³³ Tamtéž.

4.1.1 Empirický

Funkcí empirického významu je potvrzovat, či vyvracet hypotézy. Exaktními metodami pak dospívá k jasně formulovaným a konkrétním poznatkům. Konkrétně tento výzkum pracoval s živými subjekty, tedy s dětmi a mladistvými do 15 let. Výsledky jsou vzhledem k charakteru výzkumu uvedeny v kvantitativních datech.¹³⁴

4.1.2 Kvantitativní

Účelem bylo získat numerická data měřením proměnných. Ze všeobecného hlediska je nutné pracovat s co největším souborem respondentů, aby z výzkumného šetření vyšly statisticky spolehlivé výsledky.¹³⁵ Mezi prvky kvantitativního výzkumu se řadí cíl, výzkumné otázky, vzorek, strategie sběru dat, analýzy dat a zpráva. Jedná se o výzkum, který má jasně daný koncepční rámec, výzkumné otázky, schéma postupu i data.¹³⁶

Mezi metody kvantitativního výzkumu patří dotazníkové šetření, které bylo v tomto případě zvoleno. Z časového hlediska se jedná spíše o nenáročný výzkum, jehož výsledky vychází z velkého množství oslovených respondentů. Vyhodnocováním shromážděných dat dochází k dedukci – dospívá se k určitému závěru.¹³⁷ Hlavním cílem kvantitativního šetření jsou číselné údaje.

Postupovali jsme dle vyzkoušeného postupu. Nejprve tedy došlo ke zvolení problematiky ke zkoumání. Následovala formulace hypotéz, výběr metody zkoumání, samotný sběr dat a jejich analýza. Poslední fází byla implementace závěrů.¹³⁸

Stanovenou problematiku však oproti výzkumu kvalitativnímu, během kterého je možné pracovat s o poznání menší skupinou respondentů, zkoumá jen okrajově. Mezi další nevýhody tohoto druhu výzkumu můžeme řadit i možnost, že se výzkumník soustředí pouze na několik zásadních prvků v celé problematice a může tak opomenout jejich širší rámec. Na stranu druhou je však v tomto výzkumu silná redukce počtu pozorovaných proměnných a sledovaných vztahů mezi těmito proměnnými. Také můžeme vyzdvihnout vysokou reliabilitu.

¹³⁴ PRŮCHA, J. 2013, s. 103-104.

¹³⁵ KOZEL, R., MLYNÁŘOVÁ, L., SVOBODOVÁ, H. 2011, s. 158.

¹³⁶ PUNCH, K. 2008, s. 38.

¹³⁷ Kvantitativní výzkum, 2013. *Survio*. 4.1.2013.

¹³⁸ Kvantitativní výzkum, 2013. *Survio*. 4.1.2013.

Respondent je v případě kvantitativního dotazníku omezen výběrem otázek, které mu nedovolují hlubší zamyšlení nad odpovědí. I k tomu musí být při vytváření dotazníku přihlédnuto. Z tohoto pohledu může mít výzkum nízkou variabilitu.

4.1.3 Dotazníkový, diagnostický

Jako metoda pro realizaci výzkumu bylo vedle analýzy sekundárních dat zvoleno již zmíněné dotazníkové šetření. Výzkum probíhal jednorázově na zvolených základních školách, respektive mezi žáky do 15 let. Jednalo se o krátkodobé, diagnostické šetření, které si kladlo za cíl sledovat vybrané aspekty konkrétního jevu. Vzhledem k omezenosti rozsahu se zabývalo jen dílčími otázkami dané problematiky.¹³⁹ Technika dotazníku je ideální variantou, v případě, že je cílem získat co největší objem dat při malé investici času.

4.1.4 Extenzivní, explorační

Jedná se o výzkum extenzivní, tedy cílem bylo získat co největší objem dat – responsí jednotlivých žáků. Cílem bylo zjistit, kolik jednotek, v našem konkrétním případě jednotlivců, se chová daným způsobem, má určitý druh myšlení, kolik se jich setkalo s konkrétním druhem kybernalit – ať už z pozice strůjce, nebo oběti a další.

Výzkum lze rovněž hodnotit jako explorační,¹⁴⁰ jelikož se pokouší i o vysvětlení souvislostí. Jako příklad můžeme uvést - *role genderu ve spojitosti s kybernalitou*.

4.2 Cíl výzkumu

Internet a další ICT jsou v dnešní – moderní době jedno z dalších polí, kde může docházet ke kriminalitě. Pro mladé generace je internet, respektive virtuální prostředí přirozenější než pro generace starší, kybernalita se tak v různé míře a podobě týká i jich.¹⁴¹

Dle Olecké a Ivanové... *cílem výzkumu říkáme, čeho chceme dosáhnout, co všechno chceme zjistit.*¹⁴²

Cílem tohoto výzkumu tak bylo zjistit, zda se děti a mladiství ve věku 9 až 15 let setkali s kybernetickou kriminalitou. Pokud ano, tak v jaké míře, pozici a formě. Pokusíme se také odhalit, zda je odpověď respondenta ovlivňována pohlavím, respektive zda je

¹³⁹ REICHEL, J. 2009, s. 34.

¹⁴⁰ REICHEL, J. 2009, s. 34-35.

¹⁴¹ Viz teoretická část práce – kapitola 2.

¹⁴² OLECKÁ, I., IVANOVÁ, K. 2010, s. 20.

v tomto kontextu rozdíl mezi dívkami a chlapci a zda se liší vlastní zážitky žáků žijících ve městě a na vesnici, přičemž lokality jsou situovány v příbramském okrese. Podrobnější východiska jsou uvedeny v následující podkapitole, která se zabývá výzkumnými hypotézami a otázkami.

4.3 Výzkumné otázky

Výsledky empirického výzkumu v kombinaci s kvantitativním šetřením jsou získány na velice specifické úrovni, nicméně získané závěry by měly mít spíše zobecňující charakter. Mohli bychom proces rozdělit na dvě až tři úrovně, přičemž na jedné straně je specifická množina (nejnižší úroveň) a na straně druhé abstraktní koncept (nejvyšší úroveň). Obě dvě úrovně je potřeba logicky propojit a vytvořit tak jasnou hierarchii.¹⁴³

Kromě zvoleného výzkumného tématu si dále zvolíme i obecné výzkumné otázky, které bývají abstraktnější než otázky výzkumné. Specifické otázky bývají konkrétnější a lze na ně získat přímou odpověď, respektive data potřebná k vyhodnocení. Tyto specifické otázky následně vedou k hypotézám, tedy k jejich vytvoření. Ty jsou posléze verifikovány, nebo falzifikovány. Hypotézy uvádíme vždy v oznamovací větě. Hypotézy naznačují možný vztah mezi hlavními proměnnými, které sledujeme. Mezi ně patří trvalý pobyt, pohlaví a informovanost.¹⁴⁴

4 Schéma výzkumu¹⁴⁵

obecnější úroveň ↓	Oblast výzkumu	Zkušenost žáků základních škol v příbramském okrese s kybernetickou kriminalitou.
	Téma	Osobní zkušenosti žáků s kybernetickou kriminalitou
	Obecné výzkumné otázky	<p>Mají nezletilí (do 15 let) zkušenost s kybernetickou kriminalitou?</p> <p>Kolik času tráví nezletilí (do 15 let) v průměru na internetu?</p> <p>Jsou nezletilí (do 15 let) informováni o bezpečném pohybu ve virtuálním světě a užívání internetu?</p> <p>Odkud nezletilci (do 15 let) berou informace o bezpečném užívání internetu?</p>

¹⁴³ PUNCH, K. 2008, s. 42.

¹⁴⁴ OLECKÁ, I., IVANOVÁ, K. 2010, s. 20.

¹⁴⁵ Tabulka sestavena na základě teorie v knize: PUNCH, K. 2008, s. 42-45.

<p>Specifické výzkumné otázky</p>	<p>Jakou zkušenost mají nezletilí (do 15 let) trvale žijící ve městě a na vesnici s kybernetickou kriminalitou?</p> <p>Jaký je vztah mezi nezletilými rozdílného pohlaví a časem stráveným na internetu, resp. s kyberšikanou?</p> <p>S jakou formou kyberšikan se setkali nezletilci (do 15 let) základních škol v příbramském okrese?</p> <p>Jaké varování nezletilci v důsledku neznalosti porušují?</p> <p>Jsou informace o bezpečném pohybu ve virtuálním světě pro nezletilce dostupné?</p>
<p>Hypotézy</p>	<p>H1: Nezletilci (do 15 let) trvale žijící ve městě jsou častějšími oběťmi kybernetické kriminality než nezletilci (do 15 let) trvale žijící na vesnici.</p> <p>H2: Na internetu tráví nezletilé dívky (do 15 let) více času než nezletilí chlapci (do 15 let), z toho důvodu jsou častějšími strůjci i oběťmi kyberšikan.</p> <p>H3: Většina nezletilých osob (do 15 let) má nebo měla vlastní účet na Facebooku před dovršením třináctého roku.</p> <p>H4: Nezletilci (do 15 let) nemají dostatek informací o bezpečném užívání internetu.</p>

specifičtější úroveň

4.4 Dotazník

*Dotazník je určen výzkumnými otázkami a slouží ke sběru dat...*¹⁴⁶ Výzkumné otázky jsou pak souhrnem proměnných, které potřebujeme změřit. Na začátku vytváření dotazníku tedy stojí výzkumné otázky a vytvořením seznamu proměnných.¹⁴⁷

V úvodu dotazníkového šetření stálo rozhodnutí, zda použít již existující a vyzkoušený nástroj, resp. „vzorový“ dotazník, nebo vyvinout pro účely výzkumu vlastní. Zvolena tak byla metoda kombinovaná. V teoretické části byla provedena sekundární analýza dříve získaných dat vycházejících z jiných výzkumů, které proběhly

¹⁴⁶ PUNCH, K. 2008, s. 46.

¹⁴⁷ PUNCH, K. 2008, s. 46-51.

v České republice. V dotazníku využitém pro tento výzkum k tomu bylo nahlédnuto a zároveň data sloužila jako jisté východisko pro jeho zpracování.

Dotazník byl pro potřeby této práce ovšem vytvořen z vlastního návrhu. Po pilotním přezkoušení byl následně použit pro terénní šetření.

V dotazníku byla většina otázek uzavřených, abychom se však vyhnuli tomu, že výchozí data budou do jisté míry zkreslena, jelikož se respondent soustředí jen na předem dané možnosti, byla využita kolonka „jiné“, která měla sloužit pro respondenta, který si nevybral žádnou z možných odpovědí.¹⁴⁸ Uzavřené otázky však byly zvoleny i kvůli své jiné výhodě, bývají totiž používány v případě, že se jedná nebo může jednat o citlivé téma, a to navzdory tomu, že byl dotazník vyplňován anonymně. Respondent má větší prostor pro odpověď.

Dotazník byl tvořen i s ohledem na to, aby nebyl příliš dlouhý a respondentům jeho vyplnění nezabralo více jak 10 až 15 minut. Tato délka byla zvolena jako vhodná po pilotním vyzkoušení dotazníku na několika nezletilcích. Ti jej označili za srozumitelný a jasný.

Dotazník byl vytvořen na Google Apps.

4.4.1 Členění dotazníku

Dotazník byl zejména z jazykové stránky vytvářen s ohledem na věk cílové skupiny. Každý výtisk dotazníku byl opatřen základním popisem, proč je výzkum činěn. Také v popisu byli respondenti upozorněni na to, že jeho vyplnění je anonymní. Vzhledem však k tomu, že se jednalo o respondenty ve věku od 9 do 15 let, byl základní popis podán co nejjednodušeji, aby byl srozumitelný i pro nejmladší z respondentů. Pedagogové, kteří přímo předávali dotazník žákům, pak byli obeznámeni s instrukcemi.

V první části dotazníku bylo cílem zjistit **základní údaje** o respondentech, tedy pohlaví, věk, bydliště. Zjištěná fakta jsou stěžejní pro vyvrácení, nebo potvrzení stanovených hypotéz. V případě, že na tyto otázky respondent neodpověděl, byl dotazník automaticky z následně analýzy vyloučen, a to vzhledem k tomu, že se jednalo o stěžejní údaje pro vyhodnocování odpovědí.

V druhé části dotazníku bylo cílem zjistit osobní **zvyklosti a návyky** respondentů s internetem a následně i úroveň jejich znalosti internetu a nebezpečí s ním

¹⁴⁸ Viz příloha č. 1.

spojené. Také zjistit fakt, s jakou intenzitou vyhledávají služby internetu, ať už v mobilním telefonu nebo v osobním či stolním počítači. Cílem bylo také zjistit, do jaké míry jsou si respondenti vědomi pravidel pro správné užívání internetu.

Třetí část dotazníku se soustředila na osobní **zkušenosti** s internetem, respektive s kybernetickou kriminalitou a na **postoje** vůči takovému nebezpečí.

4.4.2 Forma otázek

V dotazníku bylo celkem 12 otázek a 3 podotázky, které byly doplňující pouze k jedné možné odpovědi hlavní otázky. Například: *Máš účet na Facebooku?* Pokud respondent odpověděl ano, následovala otázka: *Jak dlouho máš účet na Facebooku?* Pokud respondent odpověděl na první otázku záporně, měl dle instrukcí podotázku logicky přeskočit.

Dané otázky by bylo možné rozdělit do tří možných kategorií. Jednou z forem otázek byly tzv. **otázky výběrové**. Zde měl respondent možnost vybrat pouze jednu odpověď, například: *Jsi a) dívka b) chlapec*. Celkem se tato forma otázek objevila v dotazníku čtyřikrát.

Další formou otázek byly tzv. **dichotomické otázky**, na které respondent mohl odpovědět pouze ano, nebo ne. Tato forma otázky se v dotazníku objevila pětkrát.

Součástí byly takzvané **škálované odpovědi**, přičemž respondent měl v jedné z odpovědí vybrat na stupnici míru toho, jak často s ním někdo hovoří o jeho aktivitách na internetu. Na výběr měl ze škály 1 až 5, přičemž 1 označovala *velice často*, 5 pak *nikdy*.

Poslední formou otázek, které se v dotazníku objevily, byly **otázky uzavřené**. V tomto případě respondent vybíral jednu nebo více odpovědí. Nevýhodou těchto otázek je to, že umožňují respondentovi vybrat odpovědi nahodile bez ohledu na svou vlastní zkušenost. Také nemusí názor respondenta plně vystihnout, z toho důvodu byla u jedné z otázek uvedena také možnost *jiné*, kam mohl respondent napsat svou vlastní odpověď, pokud si nevybral z nabízených možností. Tuto možnost využilo celkem 96 (35 %) respondentů. Výhodou těchto uzavřených otázek je naopak jednoduché vyhodnocování a především nasměrování respondenta na téma, které nás zajímá. Tato forma otázek byla v dotazníku použita celkem třikrát.

4.5 Vzorek

Prostřednictvím dotazníkového šetření se od určité skupiny lidí – vzorku lidí – shromažďují data. Jedná se o podmnožinu z větší skupiny jedinců – populace. Během zkoumání se tak snažíme získat informace o dané populaci lidí, nicméně v rámci šetření se můžeme zabývat pouze jejím vzorkem.

Náš vzorek je tvořen žáky ve věku od 9 do 15 let (ročník narození 2001 až 2006), jedná se o dívky i chlapce. Vzorek byl zvolen s ohledem na fakt, že s rozvojem moderních technologií a jejich dosahem k mladším a mladším ročníkům jsou děti tohoto věku možnými prvními oběťmi i strůjci zkoumaného problému, kyberšikany.

Pro náš výzkum byl zvolen vzorek nepravděpodobnostní, tedy účelový, což znamená, že ne každý jedinec/jednotka z populace má stejnou pravděpodobnost, že bude pro výzkum zvolena. Jedná se o druh výzkumu, který umožňuje relativně snadnou generalizaci, přičemž validita generalizace je měřitelná.¹⁴⁹

Všeobecně je platné pravidlo, že na stotisícovou populaci by měl být vzorek čtyři sta lidí. Z údajů Českého statistického úřadu vyplývá, že věkové složení obyvatelstva okresu Příbram ve věku 10 až 14 let je přibližně 5 300.¹⁵⁰

Vycházejíc z tohoto předpokladu, byl výzkum proveden na vzorku 274 respondentů. Z tohoto počtu bylo 133 dívek, tedy 48,5 %, chlapců pak 141, respektive 51, 5 %. Tento vzorek pochází ze základních škol v příbramském okrese, konkrétně v Dobříši, Nečíně a Kamýku nad Vltavou.¹⁵¹ Celkem se do výzkumu zapojily čtyři základní školy, dvě městské a dvě vesnické.¹⁵² Cílem bylo získat neutrální a co nejvíce variabilní vzorek, tedy méně početné vesnické školy a z hlediska žáků početnější školy městské.

4.6 Sběr dat

Samotný sběr dat probíhal od října 2015 do prosince 2015 na uvedených základních školách. Hned zpočátku výzkumného šetření je však nutné si uvědomit, že

¹⁴⁹ OLECKÁ, I., IVANOVÁ. K. 2010, s. 14.

¹⁵⁰ Z toho je počet chlapců 2 685 a dívek 2 571. Jedná se o údaj z 31. 12. 2014. Pracovala jsem s předpokladem, že během následujícího roku nedošlo k znatelné početní změně velikosti populace dané generace ve zkoumaném regionu. (Více viz: Věkové složení obyvatelstva, 2014. Český statistický úřad. 2014)

¹⁵¹ Na Základní škole Nečín profesně působím, nebylo tedy problematické dotazník dětem dát k vyplnění. Ostatní školy byly osloveny prostřednictvím mých kolegů, kteří na nich působí.

¹⁵² Kamýk nad Vltavou se označuje za městys. Status města však nezískal, z toho důvodu jej řadíme mezi vesnické školy.

nejde jen o samotnou distribuci dotazníků, ale především i o jejich návratnost. Z tohoto důvodu byly základní školy, jejichž žáci měli tvořit zkoumaný vzorek, osloveny a de facto i zajištěny s několikaměsíčním předstihem. Díky tomu bylo možné počítat s přibližným počtem respondentů již na začátku realizace této práce. Pracovali jsme tedy s předpokladem, že bude zaručena návratnost dotazníku.

Dotazníky byly doručeny do uvedených základních škol, přičemž samotnou distribuci k respondentům již prováděli tamější pedagogové, kteří byli instruováni.

Celkem bylo poskytnuto 300 kusů dotazníků, z čehož se jich navrátilo 281.¹⁵³ Po vyloučení těch dotazníků, které byly nevhodně vyplněné, bylo vyhodnoceno, že dotazníků vhodných k podrobení hlubší analýze, je celkem 274.¹⁵⁴ Návratnost je v našem případě vysoká, jedná se o 91, 3 % z celkového počtu poskytnutých dotazníků. Navíc většina dotazníků, která se navrátila zpět, byla vyplněná zodpovědně.

5 Analýza dat – empirická část

V následující kapitole dochází k vyhodnocení dotazníků a uvedení výsledků, v procentech i konkrétních číslech. Kapitola je rozdělena do tří podkapitol, každá předkládá zjištěná data, která vyplývají z dotazníků.

5.1 Základní údaje o respondentech

(Zjišťované informace: pohlaví, bydliště, věk)¹⁵⁵

Dotazník celkem vyplnilo 274 respondentů. Jejich věková struktura je následující¹⁵⁶ – nejvíce respondentů dosáhlo v době vyplňování dotazníku 10 až 12 let, jednalo se o 46 %, tedy v konkrétních číslech hovoříme o 126 jedincích. Dále 44, 2 % z celkového počtu respondentů uvedlo věk 13 let a více, v konkrétních číslech se jedná o 122 dotázaných. A konečně 9, 9 %, tedy 27 respondentům bylo méně než 10 let.

Z celkového počtu 274 dotázaných bylo 133 (48, 5 %) dívek a 141 (51, 5 %) chlapců. Ve městě žije 94 (34, 3 %) respondentů, na vesnici pak 180 (65, 7 %).

¹⁵³ Dotazníky se nevrátily v plném počtu zejména kvůli tomu, že někteří respondenti byli v době jejich vyplňování ze zdravotních, nebo jiných indispozic mimo školu.

¹⁵⁴ Například musely být vyloučeny ty dotazníky, kde respondent neuvedl pohlaví. Jelikož se jedná o zásadní faktor pro potvrzení, nebo vyvrácení hypotéz.

¹⁵⁵ Tyto informace byly zjišťované v dotazníku v otázce č. 1., 2., 3. Viz příloha č. 1.

¹⁵⁶ Viz příloha č. 2.

5.2 Internet, sociální sítě a respondenti

(Zjišťované informace: čas a aktivity na internetu, asociace s pojmem internet, účet na sociální síti Facebook a lidé v kategorii přátelé, mobilní internet)¹⁵⁷

Na internetu tráví v průměru 112 (41 %) dotázaných denně méně než hodinu, 98 (35, 8 %) jedinců dvě až tři hodiny, 54 (19, 6 %) respondentů více než tři hodiny a 10 (3, 6 %) dotázaných pak netráví na internetu žádný čas.

Z 274 oslovených dětí 189 (69, 3 %) uvedlo, že jsou majiteli účtu na sociální síti Facebook a 85 (30, 7 %) nikoliv. Ze 189 majitelů účtu na Facebooku jich 69 (38, 3 %) uvedlo, že osobně nezná všechny osoby, které má na sociální síti Facebook uložené takzvaně v přátelích. Zbylých 111 (61, 7 %) poté uvedlo, že všechny své přátele na sociální síti Facebook zná. Zbylých 9 respondentů pak na otázku neodpovědělo.

Z 274 dotázaných odpovědělo 264 na otázku, zda mají ve svém mobilním telefonu internet. Z tohoto počtu, tedy z 264, jich 70 (26, 6 %) uvedlo, že nikoli, zbylých 194 (73, 4 %) odpovědělo kladně.

Na otázku, co dotázaní dělají na internetu nejčastěji, neodpovědělo 5 respondentů z celkového počtu 274. Jednalo se o otázku uzavřenou, přičemž respondenti mohli zvolit i více variant, uvedená byla i možnost *jiné*.¹⁵⁸ Nejčastěji dotázaní volili variantu, že internet využívají zejména pro komunikaci, a to zejména na sociálních sítích, tuto možnost zvolilo celkem 36, 2 % respondentů.¹⁵⁹ Jako druhá nejčastější aktivita dotázaných se dle výsledků ukázalo hraní her, tuto odpověď zvolilo 29, 6 %.¹⁶⁰ Celkem 19, 1 % respondentů zvolilo možnost *jiné*.¹⁶¹ Nejméně dětí, konkrétně 15, 1 %, ¹⁶² zvolilo variantu, že internet využívají k vyhledávání informací do školy a pro studium.

Na otázku: „Co se ti vybaví, když se řekne internet?“ by se odpovědi daly označit přízviskem rozmanité. Pro zjednodušení byly během vyhodnocování podobné odpovědi rozřazeny do skupin. Celkem 28 dětí z 274 se zdrželo odpovědi a na tuto

¹⁵⁷ Tyto informace byly zjišťované v dotazníku v otázce č. 4., 5., 6., 9., 9a., 9b., 10. Viz příloha č. 1.

¹⁵⁸ Vzhledem k tomu, že respondenti mohli zakroužkovat více odpovědí, neodpovídá celkové číslo počtu respondentů. Celkem bylo v této otázce nasbíráno 483 odpovědí. Procenta uvedená v tomto odstavci jsou tedy vypočítána nikoli z počtu respondentů, ovšem z počtu odpovědí.

¹⁵⁹ V konkrétních číslech se jednalo o 175 odpovědí.

¹⁶⁰ V konkrétních číslech se jednalo o 143 odpovědí.

¹⁶¹ V konkrétních číslech se jednalo o 92 odpovědí. V tomto případě si jsem vědoma toho, že by bylo přínosnější, pokud by v dotazníku bylo lépe vysvětlené, že respondenti v případě, že zvolí odpověď *jiné*, musí uvést konkrétní aktivitu.

¹⁶² V konkrétních číslech se jednalo o 73 odpovědí.

otázku tak uvedlo svou asociaci 246 dětí, ve většině případů nebyla odpověď jednoslovná, respondenti většinou uvedli několik vlastních asociací s pojmem internet. Celkem bylo nasbíráno 330 odpovědí na tuto otázku.

Nejčastější odpovědi se staly „informace“. Do této kategorie jsme zařadili následující termíny: *informace, vyhledávání, Seznam, Google, Google Chrome*. Celkem se tato odpověď objevila 130krát (39, 4 %).

Další častou odpovědí byly asociace spojené se sociálními sítěmi a komunikací. Zařazeny do obecnější kategorie námi pojmenované „sociální sítě“, tak byly zařazeny následující odpovědi: *Facebook, Youtube, sociální sítě, komunikace, chat*. Konkrétně se tato odpověď objevila 85krát (25, 8 %).

Odpovědi, které jsme zařadili do kategorie „zábava“, se objevily 83krát (25, 2 %). V této skupině se objevovaly následující termíny: *hry, filmy, písničky, zábava*.

Do kategorie „vybavení“, do které jsme zařadili odpověď: *mobil, počítač*, jsme zařadili 15 (4, 6 %) odpovědí.

Doslovně se termín „připojení, hifi“ objevil 6krát (1, 8 %).

Do kategorie „negativa“ jsme zařadili ty pojmy s negativní konotací. Jednalo se o následující termíny: *nutnost, viry, kyberšikana, závislost*. Tyto termíny byly uvedeny celkem 5krát (1, 5 %).

Termín „informatika“ uvedli 4 (1, 2 %) dotázaní.

Nejméně početnou skupinou se stala skupina odpovědí „virtuální svět“, přičemž tuto asociaci uvedli pouze 2 (0, 5 %) respondenti.

5.3 Bezpečnost dětí na internetu

(Zjišťované informace: dostupné informace o bezpečném „pohybu“ na internetu, osobní zkušenosti s kybernetickou kriminalitou)¹⁶³

Na škálovou otázku „Jak často s tebou někdo mluví o tom, co děláš na internetu?“ respondenti měli na výběr 5 možných odpovědí, jednalo se o pětibodovou škálu, přičemž číslo 1 označovala odpověď *velmi často* a odpověď 5 *nikdy*.¹⁶⁴

¹⁶³ Tyto informace byly zjišťované v dotazníku v otázce č. 7., 8., 11., 11a., 12. Viz příloha č. 1.

¹⁶⁴ Viz příloha č. 1.

Z 273 respondentů¹⁶⁵ jich 29 (10, 8 %) odpovědělo *velice často* (na škále označeno číslem 1). Odpověď *často* (na škále označeno číslem 2) zvolilo 28 (10, 3 %) z respondentů, odpověď *někdy* (na škále označeno číslem 3) zvolilo 57 (20, 9 %) tázaných. Odpověď *zřídka* (na škále označeno číslem 4) zakroužkovalo 71 (26 %) respondentů a variantu *nikdy* (na škále označeno číslem 5) jich vybralo 88 (32, 2 %).

Na uzavřenou otázku: „Vyber, co je správné...“ bylo uvedeno několik možností, cílem bylo zjistit informovanost dětí o kybernetické kriminalitě a jejich pohled na (skrytou, nebo cílenou) kyberšikanu. Respondenti mohli označit i více variant.¹⁶⁶ Celkem 9 dětí neoznačilo žádnou z nabídnutých možností. 76, 8 %¹⁶⁷ respondentů označilo z uvedených odpovědí jedinou správnou možnost: „Říci někomu dospělému, když mi někdo na internetu ubližuje.“¹⁶⁸ 11 % dětí považují za správné psát si s někým na internetu tajně, pokud si to daná druhá osoba přeje.¹⁶⁹ 8, 9 % dotázaných zvolilo za správné navštěvovat jakoukoli stránku na internetu.¹⁷⁰ A 1, 9 % respondentů se domnívá, že je v pořádku, aby uváděli své osobní údaje, respektive telefonní číslo, email, adresu, na jakékoli internetové stránce.¹⁷¹ Nejméně respondentů, tedy 1, 5 %, zvolilo variantu, že je správné, aby umístovali na internet fotografie ostatních lidí bez jejich vědomí a souhlasu.¹⁷²

Na otázku, zda by šel respondent na osobní schůzku s jedincem, kterého by znal jen z virtuálního prostředí, celkem 8 dotázaných neodpovědělo. Pracujeme tedy se vzorkem čítajícím 266 respondentů. Z tohoto počtu 219 (82, 3 %) odpovědělo negativně, zbylých 47 (17, 7 %) by na osobní schůzku na požádání šlo. Z těchto 47 respondentů by to 6 (12, 8 %) nikomu neřeklo, naopak zbylých 41 (87, 3 %) by to někomu řeklo. Celkem 26 (63, 4 %) dotázaných by o schůzce řeklo svým rodičům, dalších 14 (34, 2 %) by informaci sdělili svým přátelům a 1 (2, 4 %) z respondentů uvedl, že by to někomu řekl, osobu však blíže nspecifikoval.

¹⁶⁵ Na otázku „Jak často s tebou někdo mluví o tom, co děláš na internetu?“ odpovědělo 273 respondentů z 274.

¹⁶⁶ Viz příloha č. 1.

¹⁶⁷ Vzhledem k tomu, že respondenti mohli zakroužkovat více odpovědí, neodpovídá celkové číslo počtu respondentů. Celkem bylo v této otázce nasbíráno 327 odpovědí. Procenta uvedená v tomto odstavci jsou tedy vypočítána nikoli z počtu respondentů, ovšem z počtu odpovědí.

¹⁶⁸ V konkrétních číslech se jednalo o 251 odpovědí.

¹⁶⁹ V konkrétních číslech se jednalo o 36 odpovědí.

¹⁷⁰ V konkrétních číslech se jednalo o 29 odpovědí.

¹⁷¹ V konkrétních číslech se jednalo o 6 odpovědí.

¹⁷² V konkrétních číslech se jednalo o 5 odpovědí.

Na otázku: „Setkal/a jsi se někdy s tím, že...“ mohli respondenti vybrat více odpovědí, které jim byly nabídnuty.¹⁷³ Celkem 141 dotázaných zvolilo alespoň jednu odpověď, 133 respondentů naopak neoznačilo ani jednu z možností, předpokládáme tedy, že žádná z variant neodpovídala jeho osobním zkušenostem. Celkem jsme v této otázce shromáždili 299 odpovědí. Odpověď: „... by ti někdo na internetu psal sprosté a urážlivé zprávy“ zvolilo 78 (26, 1 %) dotázaných,¹⁷⁴ odpověď: „... by tě někdo pravidelně prozváněl a tobě to bylo nepříjemné“ vybralo 40 (13, 4 %) respondentů. Možnost: „... by ti někdo na internetu lhal o tom, kdo je a co dělá“ označilo 39 (13 %) dotázaných. Variantu: „... by někdo na internet umístil tvou fotku a tobě to bylo nepříjemné“ zvolilo 37 (12, 4 %) respondentů. Odpověď: „... by o tobě někdo na internetu šířil pomluvy“ vybralo 36 (12 %) dotázaných. Možnost: „... bys někoho z legrace často prozváněl/a“ označilo 30 (10 %) respondentů. Variantu: „... bys umístil/a fotku někoho cizího na internet“ zvolilo 21 (7 %) dotázaných. Poslední otázku: „... bys někoho urážel/a na internetu“ vybralo 18 (6 %) respondentů.

¹⁷³ Viz poslední otázka viz příloha č. 1.

¹⁷⁴ Počítáme se vzorkem odpovědí 299, které neodpovídají počtu respondentů, neboť bylo možné zvolit více odpovědí.

Závěr

Tato studie se věnuje otázce kybernetické kriminality ve spojitosti s dětmi a mladistvými do 15 let. V jejím závěru shrneme získané poznatky, zhodnotíme naplnění stanoveného cíle práce.

Vytyčeným cílem bylo zjistit, jakou osobní zkušenost mají nezletilci do 15 let navštěvující základní školy v příbramském regionu s kybernetickou kriminalitou, a to prostřednictvím vlastního výzkumu, který byl činěn dotazníkovým šetřením.

V první řadě bylo stěžejní zpracovat teoretický rámec, do kterého by mohl být výzkum zasazen. Nebylo by efektivní opět popisovat kompletní teoretické vymezení dané problematiky, pokusíme se základní poznatky alespoň shrnout. Analyzovány a podrobně rozebrány byly příklady kybernetické kriminality, které tvoří ohrožení pro zvolenou cílovou skupinu, také jejich projev i výskyt. K této teorii jsme došli teoretickou analýzou a kompilací dostupných zdrojů.

Hlavním cílem této stati bylo zjistit, zda se s kybernetickou kriminalitou potýkají i nezletilci do 15 let z vybraných škol, a to na základě dotazníkového šetření. Pro tento účel byly vytvořeny hypotézy, jejichž vyhodnocení přinášíme níže.

1. Nezletilí do 15 let trvale žijící ve městě jsou častějšími obětmi kybernetické kriminality než nezletilí do 15 let trvale žijící na vesnici.

Tato hypotéza byla potvrzena. Vzhledem k tomu, že se jednalo o otevřenou otázku, mohl respondent zvolit i několik odpovědí. Od respondentů z vesnice tak bylo celkem vybráno 182 odpovědí, tedy 101, 1 %, respondenti z města vybrali 118 možností, tedy 125, 5 %. Pokud bychom se řídili pouze dle tohoto vyhodnocení, mohli bychom říci, že nezletilci do 15 let, kteří se zúčastnili výzkumu a žijí ve městě, se o 24, 4 % častěji setkávají s kyberšikanou (ať už jako strůjci, nebo oběti), a to oproti svým vrstevníkům, kteří žijí na vesnici. Z celkem 182 nezletilců do 15 let trvale žijících na vesnici se jich 47, 8 % (86) vyjádřilo, že se neseťkalo s žádným uvedeným druhem kyberšikany (viz otázka 12). Obdobné procento získáváme i u dotázaných, kteří trvale žijí ve městě, z 94 jich 44, 7 % (42) uvedlo, že se rovněž s žádným uvedeným druhem kyberšikany doposud neseťkalo. I v tomto případě respondenti dopadli hůře než jejich vrstevníci z vesnice, ovšem pouze o 3, 1 %.

Nicméně výsledky, které přinášíme níže, ukázaly, že bydliště na vesnici, nebo ve městě nemá výraznější vliv na osobní zkušenost respondenta s kyberšikanou. Výsledky – porovnáváme-li bydliště – byly de facto srovnatelné.

Dle zjištěných údajů na vesnici žije 180 respondentů, tedy 68,7 % z celkového počtu. Ve městě pak 94 dotázaných, respektive 34,3 %.

Celkem 49 respondentů z vesnice, tedy 27 % se setkala s tím, že by danému jednotlivci někdo na internetu psal urážlivé zprávy. U dotázaných, kteří žijí ve městě, bylo procento o něco málo vyšší, konkrétně se jednalo o 34 %. I sami respondenti se přiznali, že se dopouští kyberšikany, respektive toho, že alespoň jednou uráželi někoho druhého na internetu. Mezi respondenty z vesnice toto přiznalo 3,9 % (7), mezi dotázanými z města pak 11,7 % (11).

Celkem 13,9 % (25) dotázaných z vesnice uvedlo, že se setkala s tím, že by na internetu někdo umístil jejich fotku, bez jejich vědomí. Mezi respondenty z města se jednalo o 13,9 % (13) z nich, kteří se s takovýmto případem také setkali. Naopak i sami respondenti se přiznali, že se dopouští kyberšikany, respektive toho, že alespoň jednou umístili na internetu fotografii někoho druhého bez jeho vědomí. Mezi respondenty z vesnice toto přiznalo 5,6 % (10), mezi dotázanými z města pak 9,6 % (9).

Celkem 12,2 % (22) respondentů z vesnice a 16 % (15) respondentů z města uvedlo, že mezi jejich osobní zkušenosti patří to, že o nich někdo na internetu šířil nepravdivé informace.

Mezi další zkušenosti respondentů patřilo to, že by jim někdo na internetu lhal o své totožnosti. S touto zkušeností se dle odpovědí setkala 13,3 % (24) dotázaných z vesnice a 17,2 % (16) z města.

Dále se 13,9 % (25) respondentů z vesnice setkala s tím, že by je někdo pravidelně prozváněl a je to obtěžovalo, nebo to bylo přinejmenším nepříjemné. U dotázaných z města tuto zkušenost má 14,9 % (14) z nich. Naopak i sami respondenti se přiznali, že se dopouští kyberšikany, respektive toho, že někoho úmyslně prozváněl. Mezi respondenty z vesnice toto přiznalo 11,1 % (20), mezi dotázanými z města pak 8,5 % (8).

2. Na internetu tráví nezletilé dívky do 15 let více času než nezletilí chlapci do 15 let, z toho důvodu jsou častějšími strůjci i oběťmi kyberšikany.

Tato hypotéza nebyla potvrzena. Dle výsledků na internetu tráví více času chlapci, nicméně rozdíl je nepatrný. Z toho důvodu však naše hypotéza nemůže být potvrzena. Dívky se častěji setkávají s kyberšikanou, naopak chlapci jsou jejími častějšími strůjci. Rozdíly během porovnávání dívek a chlapců – jejich zkušeností – jsou však minimální. Výsledky přinášíme níže.

Z výsledků výzkumného šetření vzešly následující údaje týkající se doby, kterou dívky a chlapci uvedeného věku tráví na internetu. Z 274 respondentů neodpověděli pouze 3, a to 1 dívka a 2 chlapci. Žádný čas na internetu dle výsledků netráví 9 (6, 8 %) dívek a 2 (1, 4 %) chlapci. Méně než hodinu denně v průměru stráví 60 (45, 5 %) dívek a 50 (36 %) chlapců. Dále 43 (32, 6 %) dívek uvedlo, že na internetu tráví 2 až 3 hodiny denně, stejný čas zde pak stráví 54 (38, 6 %) chlapců. Tři a více hodin denně stráví dle odpovědí 20 (15, 2 %) dívek a 33 (23, 7 %) chlapců. Z uvedených výsledků vychází, že chlapci všeobecně tráví na internetu více času než dívky. Nejvíce dívek tráví na internetu méně než hodinu denně, nejvíce chlapců pak tráví na internetu 2 až 3 hodiny. Co se týče kyberšikany, bylo zjištěno, že stejný počet – konkrétně 66 dívek a 66 chlapců, kteří se výzkumu zúčastnili, nemá žádnou zkušenost s uvedenými typy kyberšikany.

Celkem 41 (30, 83 %) dívek se setkala s tím, že by jim na internetu alespoň jedenkrát někdo psal zprávy s urážlivým obsahem, stejnou zkušenost potvrdilo i 39 (27, 7 %) chlapců. K páchání kyberšikany, respektive k urážení druhé osoby na internetu se přiznalo 8 (6 %) dívek a 9 (6, 4 %) chlapců.

Z daného počtu dívek se jich 22 (16, 5 %) setkala s tím, že by někdo umístil na internet jejich fotografii bez jejich vědomí, to samé se stalo 16 (11, 4 %) chlapcům. Naopak z druhé strany, tedy to, že by sami respondenti umístili na internet něčí fotku, potvrdilo 7 (5, 3 %) holek a 13 (9, 2 %) chlapců.

Z dotázaných dívek jich 22 (16, 5 %) uvedlo, že se setkala s tím, že by na internetu o nich někdo šířil pomluvy, s tím samým typem kyberšikany se setkala 15 (10, 6 %) chlapců.

Dále se 22 (16, 5 %) dívek a 17 (12, 1 %) chlapců setkala s tím, že by jim někdo na internetu lhal o své totožnosti.

Dále 20 (15 %) dívek a 19 (13, 5 %) chlapců uvedlo, že mají zkušenost s tím, že by je někdo pravidelně prozváněl a tím je obtěžoval. Následně 10 (7, 5 %) dívek a 19

(13,5 %) chlapců uvedlo, že oni sami někoho z legrace taktéž prozváněli, nebo prozvání.

3. Většina nezletilých osob - mladších třinácti let má účet na Facebooku.

Hypotéza byla potvrzena. Z údajů plynoucích z analýzy dotazníkového šetření vyplynulo alarmující zjištění týkající se věku a užívání sociálních sítí, přičemž jsme se soustředili primárně na sociální síť Facebook. Na Facebooku si jedinec může osobní účet založit až ve věku 13 let.

Výsledky našeho dotazníkového šetření ukázaly, že ze 190 respondentů, kteří uvedli, že mají na této sociální síti vlastní účet, si jej 153 (80,5 %) založilo před dovršením třináctého roku. Pouze 37 (19,5 %) dětí z uvedeného počtu si účet zřídilo v souladu se zákonem a pravidly, respektive bezpečnostními podmínkami této sociální sítě.

4. Nezletilci do 15 let nemají dostatek informací o bezpečném užívání internetu.

Tato hypotéza byla potvrzena. Výzkumným šetřením jsme zjistili, že pouze 10 respondentů z celkového počtu 274 netráví na internetu žádný čas. Jedná se tedy o 3,4 %, zbytek dotázaných se na internetu každodenně pohybuje, jejich znalosti o bezpečném „pohybu“ ve virtuálním světě však nejsou dostačující.

Nicméně, na stranu druhou musíme uvést, že respondenti ve zvolených školách jistou hranici toho, co je a co není bezpečné, mají. To vyplývá z následujících faktů. Pouze necelých 10 % dotázaných se domnívá, že je v pořádku navštěvovat jakoukoli webovou stránku. Pouze necelá 2 % respondentů předpokládá, že není nebezpečné uvádět na internetu své osobní údaje. Celkem 76,8 % respondentů uvedlo, že by se obrátilo na dospělou osobu, pokud by se ve virtuálním světě osobně potýkali s kyberšikanou. Nejvíce respondentů pak uvedlo, že s nimi nikdy žádná kompetentní osoba nehovoří o bezpečném pohybu na internetu (jednalo se o 32,2 % respondentů, v číslech o 88). Pouze s 29 z nich (10,8 %) někdo velmi často o této problematice hovoří. Téměř 40 % dotázaných nezná osobně všechny lidi, které má na sociální síti Facebook uložené v přátelích.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BARTŮNĚK, J. *Kybernetická kriminalita*. Praha, 2014. Diplomová práce. Universita Karlova v Praze, Fakulta právnická. Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Tomáš Gřivna, Ph.D. 60 s.
2. BOWIE, V. *Workplace Violence*. Routledge, 2012. 280 s. ISBN 978-11-340-4522-8.
3. ČERNÁ, A., DĚDKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, H., ŠEVČÍKOVÁ, A., ŠMAHEL, D. *Kyberšikana - Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013. 152 s. ISBN 978-80-247-4577-0.
4. HABICH, L. Spolupráce orgánů státní správy a samosprávy při eliminaci dětské kybernetické kriminality. In: *Dětská kybernetická kriminalita a sociální síť: sborník příspěvků z konference*. Jihlava: Vyšší policejní škola Ministerstva vnitra, 2011. s. 21-37. ISBN 978-80-260-0723-4.
5. HULANOVÁ, L. *Internetová kriminalita páchaná na dětech*. Praha: Triton, 2012. 217 s. ISBN 978-80-7387-545-9.
6. JIROVSKÝ, V. *Kybernetická kriminalita - nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1561-2.
7. KOPECKÝ, K., KREJČÍ, V. *Rizika virtuální komunikace*. Olomouc, 2010. 34 s. ISBN 978-80-254-7573-7.
8. KOPECKÝ, K. *Stalking a kyberstalking - nebezpečné pronásledování*. Olomouc, 2010. 14 s. ISBN 978-80-254-7737-3.
9. KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R. *Nebezpečné komunikační techniky spojené s ICT pro ředitele základních a středních škol*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015. 64 s. ISBN 978-80-244-4555-7.
10. KOZEL, R., MLYNÁŘOVÁ, L., SVOBODOVÁ, H. *Moderní metody a techniky marketingového výzkumu*. Praha: Grada, 2011. 304 s. ISBN 978-80-247-3527-6.
11. KUCHARÍK, K. Aktuální trendy dětské informační kriminality. In: *Dětská kybernetická kriminalita a sociální síť: sborník příspěvků z konference*. Jihlava: Vyšší policejní škola Ministerstva vnitra, 2011. s. 18-20.113. ISBN 978-80-260-0723-4.

12. MOREWITZ, J. S. *Stalking and Violence: New Patterns of Trauma and Obsession*. Springer Science & Business Media, 2007. 150 s. ISBN 978-03-06479-43-4.
13. OLECKÁ, I., IVANOVÁ, K. *Metodologie vědecko-výzkumné činnosti*. Olomouc: Moravská vysoká škola, 2010. 44 s. ISBN 978-80-87240-33-5.
14. POŽÁR, J. *Specifické problémy boje s kybernetickou kriminalitou*. Praha: Policejní akademie ČR, 2014. 61 s. ISBN 978-80-7251-434-2.
15. PROCHÁZKA, R. a kol. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Praha: Grada, 2013. 256 s. ISBN 978-80-247-4451-3.
16. PRŮCHA, J. *Andragogický výzkum*. Praha: Grada, 2014. 152 s. ISBN: 978-80-247-5232-7.
17. PUNCH, K. F. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7367-381-9.
18. REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. 184 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
19. SVATOŠ, R. *Prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014. 132 s. ISBN 978-80-87472-76-7.
20. VICHTERA, P. Úvod do tématu internetové bezpečnosti a prevence sociálně patologických jevů spojených s užíváním online technologií. In: *Dětská kybernetická kriminalita a sociální sítě: sborník příspěvků z konference*. Jihlava: Vyšší policejní škola Ministerstva vnitra, 2011. s. 94-104. ISBN 978-80-260-0723-4.

Elektronické zdroje

1. Agrese a šikana u dětí: Mohou za to média, rodičovská výchova, nebo geny?, 2013. *Šance dětem* [online]. 2013 [cit. 10.9.2015]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/agrese-a-sikana-u-deti-mohou-za-to-media-rodicovska-vychova-nebo-geny-69.html#zakladni-rysy-kybersikany>
2. Audit návštěvnosti internetu, 2014. *NetMonitor* [online]. 2014 [cit. 10.9.2015]. Dostupné z: http://www.netmonitor.cz/sites/default/files/iac_2015_-_netmonitor_rocenka_2014.pdf

3. BELSEY, B. 1999. *Cyberbullying: An Emerging Threat to the "Always On" Generation* [online]. 1999 [cit. 5.7.2015]. Dostupné z: http://www.cyberbullying.ca/pdf/Cyberbullying_Article_by_Bill_Belsey.pdf
4. CLARK, L. 2009. Cartoon violence 'makes children more aggressive'. *Daily Mail Online* [online]. 2009 [cit. 18.7.2015]. Dostupné z: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1159766/Cartoon-violence-makes-children-aggressive.html>
5. Co je to kyberšikana, 2009. *E-Bezpečí* [online]. 22.5.2009 [cit. 5.7.2015]. Dostupné z: <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/14/39/lang,czech/>
6. Co je vlastně sexting? 2008-2013. *Sexting* [online]. 2008-2013 [cit. 29.10.2015]. Dostupné z: <http://www.sexting.cz/>
7. Cyberspace, 2014. *Cambridge Dictionary Online* [online]. 2014 [cit. 3.4.2015]. Dostupné z: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/cyberspace>
8. Cyberspace, 2015. *Collins Dictionary* [online]. 2015 [cit. 5.4.2015]. Dostupné z: <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/cyberspace>
9. Czech, 2015. *Media and Communication* [online]. 2015 [cit. 5.8.2015]. Dostupné z: <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/ParticipatingCountries/NationalWebPages/Czech.aspx>
10. DENNIS, M. Aaron, 2015. Internet. *Britannica* [online]. 2015 [cit. 14.7.2015]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/technology/Internet>
11. Děti, bezpečí a internet, 2010. *Český statistický úřad* [online]. 1.12.2010 [cit. 18.7.2015]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/deti_dospeli_a_internet20101201
12. EU Kids Online 2014, 2014. *Design Unit* [online]. 2014 [cit. 5.7.2015]. Dostupné z: <http://lisedesignunit.com/EUKidsOnline/>
13. GEMIUS, 2015. Počet českých internetových uživatelů atakuje hranici 7 miliónů. *NetMonitor* [online]. 27.2.2015 [cit. 14.7.2015]. Dostupné z: <http://www.netmonitor.cz/tz-pocet-ceskych-internetovych-uzivatelu-atakuje-hranici-7-milionu>
14. HANUSOVÁ, H. 2012. *Negativní a pozitivní vlivy sociálních sítí na mládež (Facebook)*. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně [online]. 2012 [cit. 18.7.2015]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1428496328.pdf>

15. Happy Slapping, 2011. *Prevence kriminality* [online]. 2011 [cit. 5.7.2015].
Dostupné z: <http://www.kybersikana.eu/2011/05/happy-slapping.html>
16. Hospodářská a sociální rada, 2010/2011. *Pražský model spojených národů*.
[online]. 2010/2011 [cit. 5.4.2015]. Dostupné z:
http://www.studentsummit.cz/data/1296412130369BGR_ECOSOC_Kybernalita.pdf
17. HULANOVÁ, L. 2012. *Vitavera* [online]. 2012 [cit. 18.7.2015]. Dostupné z:
<http://www.vitavera.cz/clanky/kybersikana/>
18. Chcete vědět, co dělá na Facebooku vaše dítě? *E-Bezpečí* [online]. 17.10.2014
[cit. 29.10.2015]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/sexting/923-pro-vlastne-deti-realizuji-sexting>
19. CHLAD, R. 2000. Historie internetu v České republice. *Muni* [online]. 2000 [cit. 14.7.2015].
Dostupné z: <http://www.fi.muni.cz/usr/jkucera/pv109/2000/xchlad.htm>
20. Informační společnost v číslech 2011, 2011. *Český statistický úřad*. 2011
[online]. 2011 [cit. 14.7.2015]. Dostupné z:
<https://www.czso.cz/documents/10180/20568863/970111a.doc/071826e3-5c31-4be6-a855-beedc29e8479%3Fversion%3D1.0+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>
21. Informační společnost v číslech 2014, 2014. *Český statistický úřad* [online].
2014 [cit. 14.7.2015]. Dostupné z:
https://www.czso.cz/documents/10180/20561093/061004-15_B.pdf/70b6fb06-d9d6-4593-9a3f-d2a5087da25b?version=1.0
22. JAISHANKAR, 2006. *Cyber stalking: A Global Menace in the Information Super Highway* [online]. 2006 [cit. 1.1.2016]. Dostupné z:
<http://www.erces.com/journal/articles/archives/volume2/v03/v02.htm>
23. JELÍNEK, J. 2015. Bezpečnost na internetu? Děti radí dětem. *Deník* [online].
27.1.2015 [cit. 10.10.2015]. Dostupné z:
http://www.denik.cz/z_domova/bezpecnost-na-internetu-deti-radi-detem-20150126.html
24. KOPECKÝ, K. 2009. Kybergrooming aneb kdo loví v chatu. *Česká škola*
[online]. 5.5.2009 [cit. 13.10.2015]. Dostupné z:
<http://www.ceskaskola.cz/2009/05/kamil-kopeccky-kybergrooming-aneb-kdo.html>

25. KOPECKÝ, K. 2009. Typologie stalkerů. *E-Bezpečí* [online]. 27.4.2009 [cit. 11.10.2015]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/stalking-a-kyberstalking/113-131>
26. KOPECKÝ, K., KREJČÍ, V. 2010-2011. Nebezpečí elektronické komunikace 2. *E-Bezpečí* [online]. 2010-2011. [cit. 11.10.2015]. Dostupné z: file:///D:/Documents%20and%20Settings/admin/Plocha/vyzkumna_zprava_2011_v1.pdf
27. Kyberšikana, 2010-2015. *Nebud' obět'* [online]. 2010-2015 [cit. 5.7.2015]. Dostupné z: <http://www.nebudobet.cz/?cat=kybersikana>
28. Kyberšikana, 2013. *E-Bezpečí* [online]. 2013 [cit. 5.8.2015]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/veda-a-vyzkum/700-s-kybersikanou-ma-zkusenost-vice-jak-51-procent-deti>
29. Kyberšikana, 2014. *Linka bezpečí* [online]. 2014 [cit. 5.4.2015]. Dostupné z: <http://www.linkabezpeci.cz/poradna/ublizovani,-zneuzivani,-sikana/kybersikana/>
30. Kvantitativní výzkum, 2013. *Survio* [online]. 4.1.2013 [cit. 17.1.2016]. Dostupné z: <http://www.survio.com/cs/blog/serialy/kvantitativni-vyzkum-1-uvod#.VpuNHZrhCt9>
31. MAŠKOVÁ, A., LUKÁŠOVÁ, K. a spol. *Národní centrum bezpečnějšího internetu 2012* [online]. 2012 [cit. 10.10.2015]. Dostupné z: www.ncbi.cz/category/6-metodiky-ucebni-materialy?download=37
32. Médium, 2012. *Slovník cizích slov* [online]. 2012 [cit. 20.7.2015]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/medium>
33. Medium, 2015. *Oxford Dictionaries slov* [online]. 2015 [cit. 20.7.2015]. Dostupné z: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/medium>
34. Multikulturní výchova, 2007. *Metodický portál RVP* [online]. 2015 [cit. 27.9.2015]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/17893/efekt-prihlizejiciho.html/>
35. Nejčastější formy kyberšikany u českých dětí, 2013. *Šance dětem* [online]. 2013 [cit. 10.9.2015]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/nejcastejsi-formy-kybersikany-u-ceskych-deti-71.html>
36. PAUKERTO VÁ, V. 2006. Elektronická informační kriminalita. *Ikaros* [online]. 2006, roč. 10, č. 8 [cit. 5.12.2015]. Dostupné z: <http://ikaros.cz/elektronicka-informacni-kriminalita>. ISSN 1212-5075

37. PORUBSKÝ, P. 2013. Linka bezpečí a bezpečný internet. *Linka bezpečí* [online]. 8.10. 2013 [cit. 5.8.2015]. Dostupné z: old.techlib.cz/default/files/download/id/.../peter-porubsky-prezentace.ppt
38. Poslední výsledky studie EU Kids Online poukázaly na alarmující vývoj v oblasti škodlivého obsahu na internetu a jeho vlivu na nejmladší uživatele, 2014. *Safe Internet* [online]. 2014 [cit. 5.8.2015]. Dostupné z: <http://www.saferinternet.cz/aktuality/461-posledni-vysledky-studie-eu-kids-online-poukazaly-na-alarmujici-vyvoj-v-oblasti-skodliveho-obsahu-na-internetu-a-jeho-vlivu-na-nejmladsi-uzivatele.html>
39. Průzkum UPC – Děti na internetu, 2015. *UPC* [online]. 2015 [cit. 27.9.2015]. Dostupné z: https://www.upc.cz/pdf/bezpecny_internet/Pruzkum_UPC_Deti_na_internetu_o_cima_rodicu.pdf
40. Sexting, 2010-2015. *Nebud' obět'* [online]. 2010-2015 [cit. 5.7.2015]. Dostupné z: <http://www.nebudobet.cz/?cat=sexting>
41. Shrnutí projektu EU Kids Online: Závěrečná zpráva, 2009. *EU Kids Online* [online]. 2009 [cit. 5.8.2015]. Dostupné z: [http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20I%20\(2006-9\)/EU%20Kids%20Online%20I%20Reports/cz_summary.pdf](http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20I%20(2006-9)/EU%20Kids%20Online%20I%20Reports/cz_summary.pdf)
42. STONOVÁ, Michaela, 2011. Kyberprostor & Kybernalita. *ČVUT* [online]. 2011. [cit. 1.4.2015]. Dostupné z: https://edux.fit.cvut.cz/oppa/MI-KYB/prednasky/09_kyberprostor_vs_kybernalita.pdf
43. Téma sexting, 2013. *Výzkum rizikového chování českých dětí v prostředí internetu* [online]. 2013 [cit.29.10.2015]. Dostupné z: http://www.bezpecnyinternet.cz/ke-stazeni/bezpecny_internet_prezentace.pdf
44. Téměř tři čtvrtiny českých dětí mají profil na sociálních sítích, 2009. *Česká televize* [online]. 2009 [cit. 18.7.2015]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/media/1167073-temer-tri-ctvrtiny-ceskych-deti-maji-profil-na-socialnich-sitich>
45. The Penny Press, 2010. *A Brief History of America* [online]. 2010 [cit. 5.4.2015]. Dostupné z: <http://iml.jou.ufl.edu/projects/spring04/vance/pennypress.html>

46. Věkové složení obyvatelstva, 2014. *Český statistický úřad* [online]. 2014 [cit.25.1.2016]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xs/vekove_slozeni_obyvatelstva_stc_kraje
47. Vývoj médií od knihtisku po internet, 2015. *Mediagram* [online]. 2015 [cit. 18.7.2015]. Dostupné z: <http://mediagram.cz/dejepis/vyvoj-medii-od-knihtisku-po-internet>
48. WILLARD, N. 2005. *Cyberbulling and Cybertreaths*. [online]. 2005 [cit. 5.4.2015]. Dostupné z: <http://www.marinschools.org/SafeSchools/Documents/BP-CyberBandT.pdf>
49. Za poslední roky se kybernetická kriminalita ztrojnásobila, 2015. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2015 [cit. 27.9.2015]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/20291>
50. Za poslední roky se kybernetická kriminalita ztrojnásobila, 2015. *ČT24* [online]. 2005 [cit. 5.4.2015]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1501646-za-posledni-roky-se-kyberneticka-kriminalita-ztrojnasobila>

Přílohy

Seznam obrazových příloh

1. Dotazník: Internet a děti
2. Graf – věková struktura
3. Graf – čas strávený na internetu respondentů žijících ve městě
4. Graf – čas strávený na internetu respondentů žijících na vesnici
5. Desatero bezpečného užívání internetu
6. Doporučení pro kantory

1. Dotazník: *Internet a děti*

zdroj: Dotazník vytvořený pro účely vlastního výzkumného šetření (2015 – 2016)

Internet a děti

Nejprve bych velice ráda poděkovala za čas, který strávíte nad tímto dotazníkem.

Jedná se o skutečně krátký dotazník, jehož vyplnění by mělo zabrat 10 až 15 minut. Dotazník je anonymní (odpověď nebude s nikým spojována).

Žádná odpověď není špatná, nebojte se tedy odpovědět po pravdě. Není-li uvedeno jinak, zaškrtněte vždy jen jednu odpověď.

Dotazník slouží výhradně pro akademické účely.

Jsi

- dívka
- chlapec

Žiješ

- na vesnici
- ve městě

Kolik je ti let?

- méně než 10 let
- 10 až 12 let
- 13 let a více

Kolik času denně trávíš na internetu?

- žádný
- méně než hodinu
- dvě až tři hodiny
- více než tři hodiny

Co děláš na internetu nejčastěji?

Můžeš zaškrtnout více odpovědí.

- Hraji hry.
- Píši si s kamarády/s kamarádkami na sociálních sítích.
- Hledám informace do školy.
- Jiné:

Co se ti vybaví, když se řekne internet?

Jak často s tebou někdo mluví o tom, co děláš na internetu?

1 2 3 4 5

velice často

nikdy

Vyber, co myslíš, že je správné.

- Je v pořádku, psát si s někým tajně, pokud si to přeje.
- Není problém uvádět své telefonní číslo, email, adresu na jakékoli internetové stránce.
- Říci někomu dospělému, když mi někdo na internetu ubližuje.
- Umisťovat na internet fotky známých bez jejich vědomí.
- Navštěvovat jakoukoli stránku na internetu.

Máš účet na Facebooku?

- Ano.
- Ne.

Vyplň jen v případě, že jsi v předchozí otázce odpověděl/a ano.

Jak dlouho máš účet na Facebooku?

Znáš osobně všechny lidi, které máš na Facebooku v přátelích?

- Ano.
- Ne.

Máš internet v mobilu?

- Ano.
- Ne.

Šel/šla bys na schůzku s kamarádem, kterého znáš jen z internetu, pokud by tě o to požádal.

- Ano.
- Ne.

Odpověz jen v případě, že jsi v předchozí otázce odpověděl/a ano:

Pokud bys šel/šla na tuto schůzku s kamarádem z internetu, řekl/a bys to někomu?

- Ano. Komu? _____
- Ne.

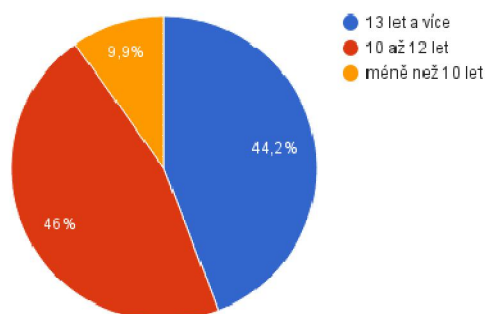
Setkal/a jsi se někdy s tím, že...

Můžeš zaškrtnout více odpovědí.

- by ti někdo na internetu psal sprosté a urážlivé zprávy.
- by někdo na internetu umístil tvou fotku a tobě to bylo nepříjemné.
- o tobě někdo na internetu šířil pomluvy.
- by ti někdo na internetu lhal o tom, kdo je a co dělá.
- bys umístil/a fotku někoho cizího na internetu.
- bys někoho urážel/a na internetu.
- by tě někdo pravidelně prozváněl a tobě to bylo nepříjemné.
- bys někoho z legrace často prozváněl.

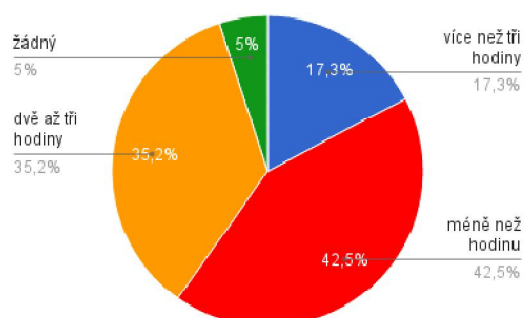
2. Graf - věková struktura respondentů

zdroj: Výsledky vyplývající z vlastního výzkumu (2015 – 2016)

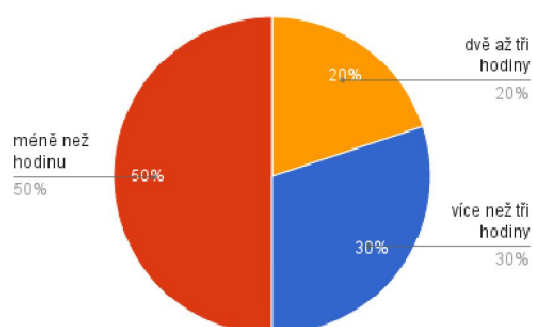
3. Graf - čas strávený na internetu – respondenti žijící ve městě

zdroj: Výsledky vyplývající z vlastního výzkumu (2015 – 2016)

4. Graf - čas strávený na internetu – respondenti žijící na vesnici

zdroj: Výsledky vyplývající z vlastního výzkumu (2015 – 2016)

5. Desatero bezpečného užívání internetu

zdroj: Desatero bezpečného internetu, 2015. *Bezpečný internet* [online]. 2015 [cit. 1. 1.2016]. Dostupné z: <http://www.bezpecnyinternet.cz/deti/rady-pro-tebe/desatero-bezpecneho-internetu.aspx?kurz=true>

Seznam dokonce připravil jakési **desatero bezpečného internetu**, které stojí minimálně za přečtení:

1. Nedávej nikomu adresu ani telefon. Nevíš, kdo se skrývá za monitorem.
2. Neposílej nikomu, koho neznáš, svou fotografii a už vůbec ne intimní.
3. Udržuj hesla k e-mailu i jinam v tajnosti, nesděluj je ani blízkému kamarádovi.
4. Nikdy neodpovídej na neslušné, hrubé nebo vulgární maily a vzkazy.
5. Nedomlouvej si schůzku na internetu, aniž by jsi o tom řekl někomu jinému.
6. Pokud narazíš na obrázek, video nebo e-mail, který tě šokuje, opusť webovou stránku.
7. Svěř se dospělému, pokud tě stránky uvedou do rozpaků nebo vyděsí.
8. Nedej šanci virům. Neotvírej přílohu zprávy, která přišla z neznámé adresy.
9. Nevěř každé informaci, kterou na internetu získáš.
10. Když se s někým nechceš bavit, nebav se.

6. Doporučení pro kantory

zdroj: Kyberšikana je také šikana, 2015. Nadace O2 [online]. 2015 [cit. 1. 1. 2016].

Dostupné z:

http://www.nadaceo2.cz/pro_media/tiskove_zpravy/nadace_o2_zahajila_kampan_skolni_rok_bez.html

Kyberšikana je také šikana!

Plakát do sborovny

PONÍŽENÍ

JEŠTĚ VĚTŠÍ PONÍŽENÍ

Co je to kyberšikana

Cílem kyberšikany je někomu ublížit nebo ho zesměšnit za použití elektronických prostředků. Je to úmyslné, nezávadné chování, které se obvykle opakuje. Jemnějšími nebo skupina účinných ubližuje lakovným způsobem, že se oběť nemůže účinně bránit.

Kyberšikana je například:

- haršivé a urážlivé zprávy zasláné prostřednictvím SMS, MMS nebo internetu
- zesměšňující nebo ponížující obrázky či videa posílané e-mailem nebo vyvěšené na webových stránkách
- webové stránky, blogy s cílem někoho zesměšnit
- zesměšňování prostřednictvím komunitních sítí
- zneužití identity obětí: rozesílání obelživých a urážlivých zpráv pod jejich jménem
- vydírání nebo zaskrabování pomocí telefonů nebo internetu
- oslovování a provokování voláním, psaním zpráv
- krádeže, nesla a následné zneužívání zvojeného úřadu
- internetová harassment, např.: „Kdo si myslí, že Klára je krávo?“

Klima ve třídě

- Vznik šikany i kyberšikany úzce souvisí s atmosférou ve třídě – sledujte, jak to ve třídě vypadá
- 6 % dětí se ve škole necítí dobře – pokuste se to změnit.
- Nastavte pravidla – děti by měly znát hranice.
- Pokud budou ve třídě panovat dobré vztahy, bude se tam lépe cítit at, nejen děti, ale i vln.
- Špatné klima ve třídě poskytuje podhoubí i ke kyberšikaně učitelů.

Technická a organizační opatření

- Spolupracujte se svým webmásterem – nejčastěji vám poradí, jak chránit vaše školní počítače a jaké existují možnosti ochrany dětí
- V případě, že se objeví o případu kyberšikany, kontaktujte poskytovatele serveru, ze kterého agresor šikanuje, a požádejte ho, aby útočnickovi zamezil přístup.
- Přemýšlejte nad tím, kde může docházet k natakání viděl (např. zajištění občasných dohledů na počítačích).
- Poslané zprávy mohou posloužit jako důkaz, nenažte je.

Kyberšikana a šikana

- 78 % pachatelů školní kyberšikany je ze stejné školy jako oběť.
- Kyberšikana je velmi často provázána s šikanou, tvoří v tuřf.
- I když se kyberšikana často odehrává mimo půdu školy, škola se nemůže zříkat zodpovědnost.

44 % dětí neví, co je to kyberšikana

- Mluvte o tomto problému s dětmi – jen 19% dětí se o něm dozvědělo ve škole.
- Seznamte je s riziky, které jim mohou při pohybu ve virtuálním světě hrozit.
- Naučte je chránit svou identitu.
- Získajte si důvěru dětí – jen 9% dětí se s kyberšikanou svěří učteli.

Další údaje a výtlumu "Kyberšikana na českých školách" najete na www.minimalizacesikany.cz

Nadace O₂

Pokud si nevíte rady, obraťte se na naši poradnu na www.minimalizacesikany.cz